

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor: Speciální pedagogika předškolního věku

**ŠKOLNÍ ZRALOST A PŘIPRAVENOST
SCHOOL MATURITY AND READINESS**

Bakalářská práce: 12-FP-KSS-2016

Autor:

Pavla Králová

Podpis:

.....

Vedoucí práce: PhDr. Václava Tomická, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
67	6	0	15	28	6 + 1 CD

V Liberci dne: 20. 3. 2013

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavla Králová**
Osobní číslo: **P10000163**
Studijní program: **B7506 Speciální pedagogika**
Studijní obor: **Speciální pedagogika předškolního věku**
Název tématu: **Školní zralost a připravenost**
Zadávající katedra: **Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl bakalářské práce: Zmapovat problematiku školní zralosti a připravenosti dětí na školní docházku a zároveň zmapovat názory rodičů na školní zralost.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Test školní zralosti, dotazník.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BEDNÁROVÁ, Jiřina, ŠMARDOVÁ, Vlasta, 2010. Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy. 1. vyd. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-2569-4.

BRIERLEY, John Keith, 1996. 7 prvních let života rozhoduje. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-109-6.

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana, PUPALA, Branislav, eds., 2001. Předškolní a primární pedagogika. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-585-7.

KUTÁLKOVÁ, Dana, 2005. Jak připravit dítě do 1. třídy. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1040-4.

VERECKÁ, Naděžda, 2002. Jak pomáhat dětem při vstupu do školy: Je vaše dítě zralé pro školu? A vy? Praha: Lidové noviny. ISBN 80-7106-474-2.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Václava Tomická, Ph.D.

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **1. dubna 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2013**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

doc. PaedDr. PhDr. Ilona Pešatová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 23. dubna 2012

Čestné prohlášení

Název práce: Školní zralost a připravenost
Jméno a příjmení autora: Pavla Králová
Osobní číslo: P10000163

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 20. 3. 2013

Poděkování

Děkuji mé vedoucí bakalářské práce, paní PhDr. Václavě Tomické, Ph.D., za cenné rady a připomínky, za ochotu a trpělivost při tvorbě bakalářské práce. Dále děkuji všem osobám, které se podílely na realizaci praktické části bakalářské práce.

V Liberci dne: 20. 3. 2013

Název bakalářské práce: Školní zralost a připravenost

Jméno a příjmení autora: Pavla Králová

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2012/2013

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Václava Tomická, Ph.D.

Anotace:

Bakalářská práce se zabývala problematikou školní zralosti a připravenosti. Jejím cílem bylo zmapovat problematiku školní zralosti a připravenosti dětí na školní docházku a zároveň zmapovat názory rodičů na školní zralost. Práce byla rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část bakalářské práce pomocí zpracování odborných zdrojů popisovala školní zralost a připravenost, klíčové kompetence předškolního dítěte, význam předškolní přípravy v mateřské škole a v rodině, zápis ke školní docházce, nástup dítěte do školy a nakonec odklad povinné školní docházky. Praktická část zjišťovala pomocí nestandardizovaného dotazníku, jak rodiče vnímají školní zralost a připravenost svých dětí, zda se pravidelně věnují přípravě svého dítěte ke vstupu do základní školy a názory rodičů na předškolní přípravu jejich dětí v mateřské škole. Prostřednictvím zápisového listu školní zralosti bylo zjišťováno, zda narušená komunikační schopnost ovlivnila úspěšnost dětí při zápisu k povinné školní docházce. Výsledky praktické části byly konfrontovány s názory odborníků, publikovaných v pedagogických časopisech. Navrhovaná opatření směřují ke zlepšení spolupráce mezi mateřskou školou a rodiči.

Klíčová slova:

desatero pro rodiče, klíčové kompetence, mateřská škola, odklad školní docházky, předškolní věk, školní nezralost, školní připravenost, školní zralost, zápis ke školní docházce

Title of the bachelor thesis: School Maturity and Readiness

Author: Pavla Králová

Academic year of the bachelor thesis submission: 2012/2013

Supervisor: PhDr. Václava Tomická, Ph.D.

Summary:

Bachelor thesis dealt with the issue of school readiness and preparedness. Its aim was to explore the issue of school readiness and readiness of children for school and also to map the views of parents on school readiness. The work was divided into theoretical and practical. The theoretical part of the thesis by processing expert sources described school readiness and preparedness, the core competencies of preschool children, the importance of pre-school preparation in kindergarten and family, entry to the school, school age and eventually postponement of compulsory school attending. The practical part examined by using non-standardized questionnaire, parents perceive school readiness and readiness of their children, whether they regularly engage in preparing their child for entry into primary school and the views of parents in their children's pre-school education in kindergarten. Through enrollment school readiness evaluation sheet was examined whether communication disorder influenced the success of children at registration for compulsory school attendance. Results of the practical part were confronted with thoughts of experts, which were published in pedagogical journals. Proposed measures are leading to improve the cooperation of the nursery school and parents.

Key words:

Ten commandments for parents, key competencies, kindergarten, school attendance delay, preschool age, school immaturity, school readiness, school maturity, enrolment to the school attendance

Obsah

Seznam zkratk.....	9
Úvod.....	10
Teoretická část.....	12
1 Školní zralost a připravenost.....	13
1.1 Tělesná zralost.....	15
1.2 Kognitivní zralost.....	16
1.3 Emoční, motivační a sociální zralost.....	24
2 Rodina a školní zralost.....	26
2.1 Školní nezralost.....	27
2.2 Nástup dítěte do školy.....	28
2.3 Příprava na školní docházku v mateřské škole.....	29
2.4 Klíčové kompetence.....	30
2.5 Desatero pro rodiče dětí předškolního věku.....	31
3 Školní zralost v legislativě.....	32
3.1 Zápis do školy.....	33
3.2 Odklad školní docházky.....	35
Praktická část.....	38
4 Cíl praktické části.....	39
4.1 Stanovení předpokladů.....	39
5 Použité metody.....	40
5.1 Dotazník.....	40
5.2 Test školní zralosti – zápisový list.....	41
5.3 Popis zkoumaného vzorku.....	42
6 Průběh průzkumu.....	43
6.1 Výsledky a jejich interpretace.....	43
6.1.1 Vyhodnocení položek dotazníku.....	44
6.1.2 Vyhodnocení zápisového listu.....	51
6.1.3 Ověření platnosti předpokladů.....	52
6.2 Shrnutí výsledků praktické části a diskuze.....	56
Závěr.....	60
Návrh opatření.....	62
Seznam použitých zdrojů.....	64
Seznam příloh.....	67

Seznam zkratek a symbolů

CNS:	centrální nervová soustava
IPPP ČR:	Institut pedagogicko-psychologického poradenství České republiky
MŠ:	mateřská škola
MŠMT:	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NK ČR:	Národní knihovna České republiky
PPP:	pedagogicko-psychologická poradna
RVP PV:	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
RVP ZV:	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
SM:	střední odborné vzdělání s maturitou
SO:	střední odborné vzdělání
ŠZaP:	školní zralost a připravenost
VO:	vyšší odborné vzdělání
VŠ:	vysokoškolské vzdělání
ZŠ:	základní škola
ZŠ a MŠ:	základní škola a mateřská škola
ZV:	základní vzdělání

Úvod

Tématem předložené bakalářské práce je školní zralost a připravenost dětí předškolního věku v běžné mateřské škole před zápisem k povinné školní docházce. Téma bylo zvoleno s ohledem na fakt, že autorka je učitelkou mateřské školy a pracuje s předškolními dětmi již 25 let.

Cílem předložené bakalářské práce je zmapovat problematiku školní zralosti a připravenosti dětí na školní docházku a zároveň zmapovat názory rodičů na školní zralost. V popředí zájmu též stojí postoje rodičů k předškolní přípravě jejich dětí v mateřské škole a jejich vlastní úsilí při přípravě dítěte na školní vyučování.

Předmětem zkoumání předložené bakalářské práce je, zda lze charakterizovat školní zralost a připravenost, vymezit požadavky předpokladů kladených na úspěšnost dítěte ve škole, zda se rodiče věnují systematické přípravě svého dítěte na školní docházku, jaké jsou názory rodičů na předškolní přípravu jejich dětí v mateřské škole, a zda mateřská škola připravuje podle mínění rodičů jejich dítě dostatečně pro vstup do 1. ročníku základní školy. Součástí bádání je informace, zda se rodiče individuálně věnovali svému dítěti v přípravě na školu před zápisem k povinné docházce a zda úspěšnost dětí při zápisu k povinné školní docházce ovlivní jejich případná narušená komunikační schopnost porovnáním výsledků ze zápisového listu školní zralosti.

Pro ověření předpokladů byly pro předloženou bakalářskou práci zvoleny kvantitativní metody, dotazník pro rodiče předškolních dětí nastupujících do 1. ročníku základní školy a studium a analýza dokumentu, tj. zápisového listu prověřující školní zralost.

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části bakalářské práce se autorka zabývá problematikou školní zralosti a připravenosti, podrobně mapuje její obsah v podobě tělesné, kognitivní, emoční a sociální zralosti, zápisem do školy, jeho formou a funkcí, nástupem dítěte do školy a problematikou školní nezralosti. Zmiňuje se o klíčových kompetencích dítěte, osvojených před vstupem do školy, které jsou součástí Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a o novém materiálu základních požadavků pro děti předškolního věku, s názvem Desatero pro rodiče dětí předškolního věku, poskytující rodičům základní informace o školní zralosti. V závěru teoretické části bakalářské práce se autorka věnuje případným odkladům školní docházky a jejich legislativě.

V praktické části bakalářské práce je představen průzkum založený na užití metody nestandardizovaného dotazníku se strukturovanými, polostrukturovanými i otevřenými otázkami. Ve spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou autorka při konzultacích zjišťuje, že jako studentka speciální pedagogiky nemůže pracovat se standardizovaným testem školní zralosti, proto volí náhradní metodu, studium a analýzu dokumentu, tj. zápisového listu školní zralosti. Obě metody jsou popsány a následně vyhodnoceny pomocí grafického znázornění naměřených dat a sesbíraných faktů. Prostřednictvím vzorku respondentů, tvořeného 34 dětmi předškolního věku a jejich rodiči, autorka vyhodnocuje v praktické části bakalářské práce stanovené předpoklady. Shrnutí výsledků praktické části autorka v diskuzi konfrontuje s vyjádřením odborníků, publikovaných v pedagogických časopisech. Závěr bakalářské práce je věnován autorkou navrhovaným opatřením.

Práce je určena pro učitelky mateřských škol, učitele 1. stupně základní školy, studenty speciální pedagogiky předškolního věku a rodiče předškolních dětí, kteří se chtějí blíže seznámit s obsahem pojmu školní zralost a připravenost.

Smyslem a účelem předložené bakalářské práce je zamyslet se nad lepší spoluprací mezi mateřskou školou, základní školou a rodiči předškolních dětí v úspěšném startu dětí ke vzdělávání.

Teoretická část

1 Školní zralost a připravenost

Definovat školní zralost lze jako dosažení stupně vývoje v oblasti fyzické, kognitivní a emocionálně-sociální na takové úrovni, aby se dítě mohlo zapojit do výchovně-vzdělávacího procesu úspěšně nebo alespoň bez větších potíží a pokud možno s radostí. Termín školní připravenost začleňuje Bednářová, Šmardová (2010, s. 2) shodně se Spáčilovou (2009, s. 63) do pedagogických pojmů a zahrnují v něm kompetence v oblasti kognitivní, emocionálně-sociální, pracovní a somatické. Kompetence potřebné ke zvládnutí školních požadavků dělí Vágnerová (2000, s. 136) do dvou skupin. První, závislé na zrání, které souvisí se školní zralostí a druhé, podílející se na učení a vyjadřující školní připravenost. Kompetence jsou součástí RVP PV, autorka je podrobněji rozpracovává v dalších částech bakalářské práce. Dítě je nabývá a rozvíjí postupně během celého školního života. Je samozřejmé, že nemohou být dosaženy dokončením docházky do MŠ, ale dítě k nim postupně směřuje správným pedagogickým vedením a příkladnou výchovou, avšak některých nedosáhne v plné míře nikdy.

Připravenost na školu spočívá v rozvinutí schopností a dovedností, které dítěti umožní prožít školní úspěšnost. Spáčilová (2009, s. 63) v této souvislosti hovoří o školní zralosti, připravenosti, způsobilosti, pohotovosti apod., přičemž uvádí, že používání těchto pojmů je terminologicky nepřesné a spousta autorů chápe termín školní zralost komplexně, a to zejména v psychologické literatuře. V pedagogické diagnostice se Spáčilová (2009, s. 64) přiklání k používání termínu připravenost pro školu, který zahrnuje vnější i vnitřní vlivy, tím myslí přípravu na roli školáka doma i v mateřské škole, osvojení specifických návyků a kladného vztahu ke škole. Školní zralost je dle Spáčilové součástí psychologické diagnostiky a zachycuje vnitřní psychické předpoklady, podmíněné biologickým zráním příslušných struktur a funkcí CNS i zdravotním stavem. Spáčilová (2009, s. 64), zmiňuje v souvislosti se školní zralostí J. A. Komenského, který se jí zabýval v Informatoriu školy mateřské a stanovil jako nejvhodnější věk dítěte pro zahájení školní docházky šest let, přičemž i on upozorňuje na možnou nezralost některých dětí.

Zelinková (2007, s. 111, 112) školní zralost a připravenost ve své publikaci rozlišuje a uvádí, že školní připravenost mapuje úroveň předškolního vzdělávání z hlediska rozvinutých schopností, osvojení dovedností a vědomostí vlivem sociokulturního prostředí a výchovy, především rozvoj kompetencí, přičemž školní zralost se vztahuje na funkce, které

podléhají zrání. Podotýká možnost setkání se s pojmy zralost pro čtení, zralost pro psaní a počítání, i když všechny schopnosti a dovednosti se vzájemně překrývají.

Oba termíny – školní zralost a školní připravenost jsou dle autorky neoddělitelné a dosažení jejich maximální úrovně v životě budoucího školáka rozhodující. Nelze proto souhlasit se snahou o vypuštění jednoho z termínů, jak zmiňuje Valentová (2001, s. 220), kdy se pedagogové od sedmdesátých let minulého století přiklánějí, podle vzoru německých odborných publikací, k používání výstižnějšího termínu školní připravenost než školní zralost. V koncepci školní zralosti, zmiňuje Valentová (2001, s. 220) průkopníky Jiráska, Langmeiera a Matějčka, kteří kladli právě důraz na zrání a zároveň na environmentální vlivy, zvláště výchovné působení rodiny a mateřské školy, které podporují rozvoj nejdůležitějších schopností pro vstup dítěte do školy.

Školní zralost uvádí Matějček (1991, s. 112, 113) jako mnohostrannou otázku a pro pochopení rodiči, případnými čtenáři odborné publikace, se celou problematikou zabývá v celku. Připouští, že do školy může výjimečně nastoupit dítě mladší šesti let, a naopak, že dnes se již rodiče na odklad školní docházky nedívají jako na ublížení dítěti. U termínu školní zralost odkazuje též na Velkou didaktiku J. A. Komenského a původ termínu z vídeňské psychologické školy Ch. Bühlerové z dvacátých let minulého století. Označení školní připravenost dle Matějčka (1991, s. 113) propagovali pedagogičtí psychologové v souvislosti s aktivní výchovou při přípravě dítěte na školu. Školní zralost zase ukazuje na biologickou zralost nervového systému, který ovlivňuje úroveň soustředění, pozornosti, impulzivitu, jemné motoriky a dalších schopností dítěte.

Podle výzkumů Valentové (2001, s. 221, 222) lze konkretizovat některé aspekty neuspokojivé školní připravenosti, a to úplnou nezralost a nepřipravenost pro vstup do školy u výrazně retardovaných dětí, pomalé tempo dozrávání a nižší stupeň rozvoje v kognitivních funkcích u dětí s mírně podprůměrně rozvinutými dispozicemi, kdy zjištěná úroveň školní připravenosti plně odpovídá intelektuálním schopnostem, děti nezralé neurofyzilogicky i percepčně, zvláště pak chlapci narození v červnu až srpnu, a děti s nerovnoměrným vývojem jednotlivých psychických funkcí, přičemž je důležité zhodnotit, do jaké míry se jedná o přechodnou záležitost, kterou lze ještě v předškolním věku vhodnou stimulací vyrovnat či jenom pouze kompenzovat.

Diagnosticke a posuzování školní zralosti a připravenosti se ve svých publikacích věnuje řada autorů (viz výše citovaní). Při posuzování školní zralosti většina autorů vyčleňuje oblast tělesnou (biologickou), rozumovou (kognitivní), emoční, motivační a sociální.

1.1 Tělesná zralost

Tělesná zralost dítěte se posuzuje z hlediska celkového zdraví dítěte, věku, výšky a váhy, přiměřeného rozvoje jemné a hrubé motoriky, pohybové koordinace, míry zralosti centrální nervové soustavy a dokončení 1. strukturální přeměny (Spáčilová 2009, s. 64). Verecká (2002, s. 25, 26) kromě důležitosti zdraví a imunity dítěte objasňuje rodičům tzv. filipínskou míru a zároveň připouští, že pro úspěšnost ve škole není její zvládnutí pro dítě tím nejpodstatnějším.

Výška a váha dítěte není z hlediska školní zralosti zásadní kritérium, důležitější je zdraví dítěte a celková imunita (Spáčilová 2009, s. 64), protože ta je rozhodující na počet absencí dítěte na počátku školní docházky a jeho úspěšný start ve škole. Podle Bednářové, Šmardové (2010, s. 2,3) se někdy podceňuje vliv somatických vad nebo chronických onemocnění pro školní způsobilost a je velmi žádoucí, aby lékař při posuzování školní zralosti, doporučil dítě k jinému odbornému vyšetření (psychologickému, neurologickému atd.), a předešlo se tak nežádoucímu působení smyslových a tělesných vad nebo chronických onemocnění na psychický stav a vývoj dítěte. U dětí s rizikovými faktory v prenatální, perinatální a postnatální fázi, by mělo být zvažováno zahájení školní docházky zvlášť důkladně.

Zralost CNS je podmínkou úspěšného učení, protože souvisí s psychickou vyrovnaností dítěte, lepší koncentrací pozornosti, dochází ke zdokonalení senzomotorické koordinace a manuální zručnosti a je jí podmíněna i lateralizace ruky, která má vedle přiměřeného rozvoje jemné motoriky zásadní vliv pro osvojení psaní (Spáčilová 2009, s. 64, 65). Pro rozvoj CNS doporučuje Rýdl (1993, s. 21) dostatek pohybu, ale pokud se dítě špatně soustředí a je brzo unavené, tak nemůže zcela uplatnit své i třeba vysoké intelektové předpoklady, a je žádoucí rok počkat, aby lépe zvládlo školní povinnosti.

Nástup dítěte do školy určuje dosažení šesti let věku do 31. 8. daného roku, což ovšem nemusí znamenat fyzickou zralost dítěte na školu. Do školy ovšem mohou nastoupit i děti mladší šesti let, pokud o to jejich rodiče zažádají. Ve školní třídě se tak mohou sejít děti, mezi kterými je věkový rozdíl až jeden rok, což představuje 12 až 15 % jejich vývoje a z poznatků

vývojové psychologie je rovněž známý pomalejší vývoj chlapců oproti stejně starým dívkám v předškolním věku (Spáčilová 2009, s. 64). Stejnou problematikou se zabývá i Valentová (2001, s. 224), která upozorňuje na značnou rozdílnost biologického věku stejně starých dětí různého pohlaví.

S touto skutečností se autorka ve své praxi setkává a jednoznačně souhlasí s upozorněním Bednářové, Šmardové (2010, s. 3) na kategorii dětí mimořádně nadaných, které umí již číst, psát i počítat, mají hlubší zájmy a vědomosti, a mohou zahájit, jak již bylo řečeno, školní docházku před dovršením šesti let. Zde je však třeba brát v úvahu to, že některá složka jejich vývoje může být nevyzrálá, většinou sociální dovednosti, a předčasný nástup do školy by byl pro takové děti nevhodný. Na učitelkách mateřských škol pak spočívá nelehký úkol takovému požadavku rodičů nevyhovět, ale odborně a přiměřeně jeho škodlivost pro dítě vysvětlit.

Dítě v předškolním věku rádo rozvíjí své pohybové dovednosti, tvoří a vynalézá, přičemž tyto činnosti zároveň dle Brierleyho (1996, s. 35) rozvíjejí jemnou i hrubou motoriku, orientaci v prostoru i na vlastním těle. Současně však nabádá, že vyvíjející se motorická inteligence by neměla být zatěžována přehnaným výcvikem specifických dovedností a technik, protože to oslabuje představivost a chuť zkoumat. Zároveň Brierley (1996, s. 32) uznává, že dovednosti se získávají prostřednictvím opakování, a jakmile se plně zautomatizují, dostanou podobu trvalosti a jedinečnosti dané osobnosti (například rukopis).

1.2 Kognitivní zralost

Rodinné prostředí a výchova se nemalou měrou podílí na rozumové zralosti dítěte, která je ovlivněna vrozenými dispozicemi a dosavadním průběhem vývoje dítěte. Spáčilová (2009, s. 65) do kritérií posuzování kognitivní zralosti zařazuje přechod od celostního k analytickému vnímání, analyticko-syntetické myšlení, pojmové myšlení, chápání a užívání symbolů, záměrnou a trvalejší paměť, začínající logické uvažování, chápání reality a fantazie, vnímání času a prostoru a vůlí koncentrovanou pozornost.

Zralost smyslových funkcí, vizuomotorická koordinace a v neposlední řadě řečová vyspělost dítěte bez logopedických vad je rovněž důležitá pro bezproblémové osvojení trivia a celkovou adaptaci dítěte na novou roli žáka. Ze zkušenosti Spáčilové (2009, s. 65) však 20 až 30 % dětí má v první třídě ZŠ vadu výslovnosti. Bednářová, Šmardová (2010, s. 3) řadí do skupiny rozumových schopností taktéž vizuomotoriku, grafomotoriku, řeč, sluchové

a zrakové vnímání, vnímání prostoru a času a základní matematické představy. Důležitá je zároveň dostatečná úroveň a rovnoměrnost vývoje ve všech oblastech pro zvládnutí čtení, psaní a počítání a současně je nutné včas posoudit, zda je dítě v kognitivních schopnostech na stejné úrovni s vrstevníky, mírně zaostává, či je dokonce výrazně opožděné nebo je nezralé pouze v jedné oblasti (například grafomotorice). V tomto případě je nutné dítě motivovat a rozvíjet danou oblast podporující činností. V úzké spolupráci mateřské školy a rodiny vidí autorka možnost, jak lze takové dítě stimulovat a podporovat, případně doporučit rodičům speciální pedagogické vyšetření dítěte a následně dítě rozvíjet na základě doporučení, která by rodiče měli být ochotni učitelkám v mateřských školách poskytnout.

Za nejmocnější výukový nástroj považuje Brierley (1996, s. 60–65) právě příklad rodičů a učitelů. Podrobně popisuje mozkové hemisféry, z nichž každá má rozhodující vliv na jiné duševní pochody a udává vliv levé hemisféry na vývoj řeči včetně čtení a pravé na prostorové schopnosti. Uvádí nepatrné anatomické rozdíly mezi ženským a mužským hypotalamem, jeho vliv na pohlavní identitu a tvárnost chování.

- **Grafomotorika, kresba**

V předškolním věku je důležitá pro správné psaní nejen dobře rozvinutá vizuomotorika a grafomotorika, ale správný špetkový úchop psacího náčiní, protože ovlivňuje uvolněný a plynulý pohyb ruky po podložce. K vhodné motivaci a rozvoji grafomotoriky lze využít nepřeberné množství pracovních listů a sešitů pro předškoláky (Bednářová, Šmardová 2010, s. 3, 4), které ve vzdělávacím plánu využívá k rozvoji grafomotoriky dnes již každá mateřská škola a podává tak rodičům návod a inspiraci, jak dítě v tomto směru rozvíjet. Stručný přehled současných i starších pracovních listů a sešitů s grafomotorickými cvičeními uvádí autorka v závěru práce (viz příloha č. 6) jako inspiraci pro rodiče i učitelky MŠ.

Kresba poskytuje ucelený pohled na úroveň vývoje dítěte, jemné motoriky, vizuomotoriky zrakového a prostorového vnímání a grafomotoriky. Rehabilitačním a terapeutickým nástrojem označují kresbu Bednářová, Šmardová (2010, s. 13). Vypovídá o emocionalitě dítěte, o jeho postojích a vztazích, přičemž současně má kresba velký význam pro osvojení dovednosti psaní. Na rozvoj grafomotoriky má vliv mentální vyspělost dítěte, zrakové a prostorové vnímání, lateralita, paměť, pozornost a úroveň jemné i hrubé motoriky. Jestliže je předškolní dítě grafomotoricky neobratné, může mít později ve škole potíže při psaní jednotlivých tvarů písmen, v tempu psaní, a tím pádem se dopouští většího počtu chyb.

Nevyzrálост jemné motoriky a grafomotoriky se projevuje v chudším obsahu kresby, kdy linie kresby jsou kostrbaté a dítě spíše kreslení nevyhledává nebo dokonce odmítá. Dítě je méně obratné v sebeobsluze, při hře s mozaikami a v rukodělných činnostech. Takovéto typické chování grafomotoricky nevyzrálého dítěte autorka při výtvarných aktivitách v mateřské škole vyzorovala a dodává nutnost motivace, pochvaly a zpočátku zapojení dítěte do kolektivní práce pro pocit úspěchu. Při pedagogickém průzkumu autorka zjistila, že rodiče sami kresbu za důležitou činnost vývoje dítěte před nástupem do školy nepovažují (viz graf č. 2, s. 48).

- **Lateralita**

Lateralita se výrazně vyhraňuje ve čtyřech letech, ale vlivem pravoruké civilizace se nemusí vrozená lateralita u dětí projevit navenek, a dítě tlakem okolí užívá méně šikovnou ruku. Nevyhraněná lateralita zapříčiňuje opožděný vývoj řeči a u dětí v předškolním věku může způsobovat obtíže na počátku školní docházky, protože dítě má tendenci psát střídavě oběma rukama. Zelinková (2007, s. 104, 105) uvádí preferenci ruky jako nejvýznamnější prvek stranových nesouměrností mozku, standartní dominanci pravé hemisféry a vazbu řeči na levou hemisféru, kdy již v šedesátých letech M. Sovák prokázal souvislost mezi leváctvím a poruchami řeči. Příčiny laterality, tj. přednostního užívání jednoho z párových orgánů, jsou i dnes zkoumány a převaha praváků je historicky podložena jako genová mutace.

Křišťanová (1998, s. 6, 7) zařazuje leváctví do individuálních zvláštností jako jednu ze složek osobnosti dítěte, charakteristickou jako funkční převaha levé ruky, nohy, oka a ucha a shodně se Zelinkovou (2007, s. 104) leváctví označuje jako nesouměrnou činnost řídicích mozkových center. Varuje před potlačováním leváctví, jakožto přirozeného projevu jedince, s negativními důsledky na rozvíjející se nervosvalovou koordinaci a osobnost dítěte. Určení lateralit horních končetin a oka lze stanovit zkouškou lateralit od Z. Matějčka a Z. Žlaba z roku 1972, kterou vzhledem k její současné nedostupnosti i se slovní instrukcí a se svolením autora uvádí Křišťanová ve své publikaci na straně 14–21. Matějček (1991, s. 150) se o vlastním testu vyšetření lateralit, hodnocení stupně leváctví a kombinací lateralit rukou, očí a nohou ve své publikaci pouze zmiňuje, ale podrobnosti neuvádí.

Výrazným znakem školní zralosti je vyhraněná lateralita, a pokud ještě před zahájením školní docházky používá dítě obě ruce, je vhodné dle Rýdla (1993, s. 21) uvažovat o odkladu. Pokud dítě v šesti letech při kreslení ruce střídá a není jasné, která ruka je dominantní, doporučuje také Bednářová, Šmardová (2010, s. 21) zjistit lateralitu ruky a oka pozorováním

dítěte při spontánních a záměrně motivovaných činnostech. Ruka, kterou dítě při činnostech nejvíce používá, je pak hodnocena jako dominantní. Pro určení laterality oka je rozhodující, jakým okem se dítě podívá do ruličky, krasohledu, klíčové dírky apod.

- **Řeč**

Na vývoj řeči mají determinující vliv vzájemné vztahy mezi myšlením, senzomotorikou i sociálním prostředím. Lechta (2002, s. 13–30) vymezuje vztah mezi myšlením a řečí v podání Sováka, Piageta, Vygotského, interpretuje jednotlivé teorie tohoto vztahu a uvádí, že vývoj myšlení ovlivňuje řečové projevy dítěte kolem 4.–5. roku věku. Před vstupem do školy začíná dítě chápat podstatné znaky předmětů a jevů a zároveň tvoří nadřazené pojmy. Rozvoj motoriky je mimořádně důležitý nejen pro řeč, ale i pro rozvoj poznávacích činností. Vzájemná propojenost motoriky a řeči je patrná na samotném mluvním aktu, což je velmi koordinovaný proces jemné motoriky řečového aparátu, který může fyziologicky dozrávat až do 7. roku života dítěte. Pro vývoj řeči je všeobecně uznávaná důležitost sluchu, jehož postupným rozvíjením se dítě naučí fonologicky diferencovat všechny zvuky mateřského jazyka v 6,5 letech. Nelze však opomíjet ani důležitost zrakového vnímání při osvojování grafické formy řeči a komunikačních schopností vůbec, což souvisí zároveň s vlivy sociálního prostředí a celkovou rodinnou atmosférou, která dítě výchovně ovlivňuje a zároveň poskytuje mluvní vzor.

Řeč prolíná s myšlením a přiměřeně věku rozvinuté komunikační schopnosti jsou ve škole důležité z mnoha důvodů. Nejen pro bezproblémové osvojení čtení a psaní, ale prostřednictvím řeči se dítě projevuje, sděluje svoje potřeby a potřebuje mluvenému slovu dobře rozumět, aby chápalo požadavky učitelky a začlenilo se do kolektivu spolužáků. Předškolní věk je zásadní pro rozvoj aktivní slovní zásoby a v případě zaostávání vyzrávání řeči nebo chybné výslovnosti je nezbytné provést diagnostiku řeči logopedem a včas zahájit nápravu (Bednářová, Šmardová 2010, s. 4). Rodiče si často neuvědomují závažnost špatné výslovnosti předškolního dítěte, a i přes včasné doporučení učitelek v mateřské škole na nápravě řeči nespolupracují nebo se o návštěvu logopeda začnou zajímat až po zápisu dítěte ke školní docházce.

Jestliže vyslovuje dítě některou hlásku nesprávně v předškolním věku, může se to napravit přirozeným vývojem dítěte. Matějček (2007, s. 65) však za ideální považuje, aby děti přicházely do školy už s náležitě rozvinutou řečí a bezchybnou výslovností, což z důvodu individuálního zrání každého dítěte není možné a právě ve vývoji řeči jsou mezi dětmi větší rozdíly, než v jiných duševních funkcích. Právě vady řeči považuje Rýdl (1993, s. 20) za častý problém předškolních dětí, kdy špatná výslovnost některých hlásek nemusí být nutným důvodem odkladu školní docházky, ale nabádá rodiče k návštěvě logopedické poradny nejpozději v pěti letech dítěte. Vzhledem k dlouhým i několikaměsíčním objednávkám lhůtám v pedagogicko-psychologických poradnách a u klinických logopedů se autorka domnívá, že nejzazší dobou, kdy by se vadnou výslovností hlásek měli rodiče začít zabývat, jsou čtvrté narozeniny dítěte.

Mezi možné projevy nevyzrálosti řeči u předškolního dítěte řadí Bednářová, Šmardová (2010, s. 26) nezáměr o komunikaci, obtíže v porozumění řeči, velký rozdíl mezi pasivní a aktivní slovní zásobou, celkově malou slovní zásobu, užívání jednoduchých vět, vynechávání slovních druhů, nesouvislé vyjadřování, neobratnost při artikulaci a nesprávnou výslovnost většího počtu hlásek, obtíže v zapamatování si básní a říkanek a také nezáměr o čtené pohádky a vyprávění. Nejzásadnější příčinu těchto projevů vidí autorka v rodině, mnohdy i z nevědomosti rodičů, jejich pracovní vytíženosti, ale často i z vlastní pohodlnosti.

Matějček (2005, s. 140) výstižně přidává: *...právě řeč, jakožto nejmladší funkční struktura lidského mozku je nejsnáze „zranitelná“ a že opoždění jejího vývoje provází celou řadu vývojových poruch tohoto období. Musí tedy být i nadále pod kontrolou. Není také vzácností, že vlastní vyjadřování u některých dětí pokulhává za vyspělostí jejich myšlení a za jejich snahou rychle vyslovit všechno, co se v hlavě odehrává – přechodné zakoktávání bývá pak projevem tohoto rozporu ve vyspělosti jednotlivých mentálních funkcí.*

Na Matějčkovu citaci navazuje vyjádření Brierleyho (1996, s. 50–58), který upozorňuje na opožděný vývoj řeči u chlapců, přestože je jejich inteligence vysoká. Ačkoli dívky jsou v šesti letech lepší než chlapci ve výslovnosti a v plynulosti řeči, v porozumění i ve slovní zásobě je stejně staří chlapci mnohdy předčí. Dětem, které dlouho nemluví, je třeba věnovat zvýšenou pozornost a pomoc, z důvodu předejití pozdějších poruch učení a uvádí důležitost podnětného prostředí a řečový vzor matky od útlého dětství. Aktivní slovní zásoba

a neustálé učení novým slovům umožňuje dítěti přesněji reagovat na požadavky a získávat stále nové zkušenosti a vědomosti.

Řeč je pro lidský život velmi důležitá a její kvalita je ovlivněna rychlým růstem čelisti v prvním roce života, přičemž v době osvojení řeči už čelist nijak výrazně neroste. Brierley (1996, s. 36–70) považuje také za pravděpodobné těsné spojení mezi rozvojem obratnosti rukou a rozvojem řeči. Části šedé hmoty ovládající řeč a pohyby rukou se nacházejí velmi blízko sebe, i když přímá souvislost mezi manuální zručností a řečí nebyla prokázána, je známo, že dívky, které výborně kreslí, mají také vynikající řečové schopnosti. Uznává, že znalost anatomie a funkcí mozku nepřispívá k potvrzení těchto domněnek, a vše odvozuje ze zkušenosti a pozorování chování dětí. Autorka se na základě svých pozorování s touto domněnkou u dívek ztotožňuje a dodává, že u chlapců manuální zručnost a řeč vždy na stejné úrovni nebývají.

- **Sluchové a zrakové vnímání**

S vývojem řeči úzce souvisí sluchové vnímání, jeho rozvoj je založen na učení dítěte naslouchat a rozeznávat zvuky okolního prostředí. Pro poznávání světa má nezastupitelné místo zrakové vnímání, protože zrakem přijímáme nejvíce informací. Pro dítě je důležité nejen dobře vidět, rozlišovat barvy, tvary, figuru od pozadí, ale umět dívat se. Nenásilným způsobem prostřednictvím her, básní, písní apod. lze rozvíjet zrakovou a sluchovou paměť (Bednářová, Šmardová 2010, s. 4). Výzkum se 150 dětmi předškolního věku, zaměřený na sluchové a zrakové vnímání a řeč, prováděla v letech 1986–1990 Zelinková (2007, s. 115), kdy zjistila, že nejvýznamnějším faktorem obtíží psaní podle diktátu je nedostatečný rozvoj sluchového vnímání. Obtíže ve čtení se projeví až současně s nedostatky ve zrakové a sluchové percepci a řeči.

Řeč a naslouchání uvádí jako základ pro osvojování dovedností čtení i Brierley (1996, s. 66, 67) a považuje schopnost mozku všimnout si podobností a odlišností ve zvucích a tvarech písmen za nejdůležitější faktor pro jeho zvládnutí. Prvotním úkolem je, za přispění rodiny a školy, úspěšné zvládnutí mluvené řeči a ne brzké uvádění čtyř až pětiletých dětí do metod čtení, kdy dítě čte spíše mechanicky bez porozumění obsahu. Rodiče a učitelé mají předškolním dětem předčítat nahlas a umožnit dítěti zároveň sledovat v knize obrázky a text, knihy mají být vybírány podle představ, zájmů a zkušeností dětí.

Předčítání předškolním dětem je dalším stupněm motivace dětí ke čtení, kdy všechno co dítě při tom vnímá, představuje si a prožívá, se děje v klidu, v pohodě, s blízkým člověkem. Řeč dítěte se obohacuje novými slovy, zvláštní skladbou vět a jinou intonací řeči předčítajícího. Předčítání mimo jiné také přispívá k vytváření společenských návyků a norem chování (Matějček 2005, s. 159, 160). V další publikaci Matějček (2007, s. 57) rozšiřuje myšlenku o psychologické výzkumy, které prokázaly pozitivní vliv předčítání v rodinách na lepší připravenost dětí k samostatnému čtení ve škole, což představuje motivaci, bohatší slovní zásobu, pohotovější vyjadřování myšlenek apod. prostřednictvím čtení toho, co dítě zajímá i vedení k novým tématům a následný rozhovor.

Autorka považuje za zásadní nedostatek dnešních rodin, že dětem doma nikdo nečte, pouze pasivně sledují televizi, opět samy, bez rozhovoru s rodičem a vysvětlení zhlédnutého pořadu. Děti přicházejí do mateřských škol bez znalosti klasických národních pohádek a neumí se soustředit na čtený text, který spíše vnímají jako zvukovou kulisu.

Vývoj zrakového a sluchového vnímání a jejich vzájemného propojení ovlivňuje po šestém roce dítěte, jak zvládne číst, psát a počítat. Vývoj řeči postoupí natolik kupředu, i když výslovnost je někdy nedokonalá, že dítě před vstupem do školy používá všechny formy větné skladby a dovede vyjádřit složité myšlenky (Matějček 2005, s. 140). Předškolní rok dítěte je nutné věnovat cvičení zrakové a sluchové analýzy a syntézy, kdy ke druhé jmenované patří určení první a poslední hlásky ve slově, rozklad slov na slabiky nebo určení prostřední hlásky ve slově. Mezi dětmi jsou velké rozdíly v těchto schopnostech a dají se dohnat během první třídy, avšak dítě, než jde do školy, které zvládá většinu uvedených úkolů, nebude mít ve škole vážnější potíže se čtením a psaním (Matějček 2007, s. 57, 58).

- **Vnímání prostoru a času**

Zvládnutí pravolevé a prostorové orientace je pro dítě nutné při nástupu do školy, kdy čte a píše zleva doprava a změna směru může být projevem nezralosti, přičemž prostorové vnímání je v předškolním věku ještě nepřesné v odhadu vzdálenosti a velikosti. Orientace v prostředí, osvojování pohybových dovedností a zvládnutí sebeobsluhy je závislé na vnímání prostoru a zároveň ovlivňuje rozvoj grafomotoriky a pracovních činností. Je podmíněno zvládnutím a pochopením prostorových pojmů, správným užíváním příslovcí místa s pravolevou orientací na vlastním těle, v prostoru a v ploše. Jak uvádí Zelinková (2007, s. 107, 108) i shodně Bednářová, Šmardová (2010, s. 5), před nástupem do školy by mělo dítě

zvládat pojmy nahoře – dole, vpředu – vzadu, nad – pod, vedle, první, poslední, předposlední, hned před, hned za. V orientaci vpravo – vlevo ukázat pravou (levou) ruku (ucho), orientovat se v ploše (obrázek) i sebe sama v prostoru (postav se vlevo od stolu).

Orientace v čase je pro dítě důležitá zvláště k odhadu času na splnění úkolů ve škole, uvědomění si časové posloupnosti. Čas dítě vnímá prostřednictvím konkrétních událostí a jevů, které se opakují a v předškolním věku by mělo dítě umět určit ráno – poledne – večer, předtím – potom, vyjmenovat dny v týdnu, měsíce a roční období, všimnout si typických jevů a činností s těmito pojmy souvisejícími. V předškolním věku dochází k rozvoji této schopnosti prostřednictvím změn v přírodě, ale také určitým řádem a režimem dne spojeným s rituály.

Mateřské školy s pravidelným denním režimem, jsou ideálním místem, kde dítě získá povědomí o plynutí času a zároveň je tato pravidelnost pro děti, zvláště nejmladší, záchytným bodem orientace v čase. Školní vzdělávací programy mají mateřské školy většinou zaměřené na roční období a změny v přírodě. K osvojování a upevňování prostorových pojmů u předškoláků velice dobře přispívají dramatizace jednoduchých pohádek, např.: „O řepě“, „Boudo, budko“, „O koťátku, které zapomnělo mňoukat“ atd., kdy děti ze zkušenosti autorky při správně volených doplňujících otázkách učitelky ani nevnímají, že se zároveň spontánně učí.

- **Základní matematické představy**

Rozvoji matematických představ přispívají nejvíce stolní hry s hrací kostkou, podílí se na nich mnoho schopností a dovedností, které souvisejí s motorikou, zrakovým a sluchovým vnímáním, vnímáním prostoru a času i řeč. Dítě předškolního věku by mělo chápat množství a označení počtu do 6 (Bednářová, Šmardová 2010, s. 5). Spousta rodičů si však myslí, že pokud dítě umí vyjmenovat číselnou řadu, že zároveň chápe obsah čísla a považují schopnost „počítat do dvaceti“ za výjimečnost. Autorka vidí řešení ve spolupráci školy a rodiny na společných schůzkách zaměřených na školní zralost, kde by rodiče získali více informací a praktických rad, jak rozvíjet dítě před vstupem do školy s odkazem i na odbornou literaturu. Například na publikaci Bednářové, Šmardové (2010, s. 47), které za nevyzrálé matematické schopnosti a dovednosti předškolního dítěte považují obtíže v chápání pojmů více, méně, stejně, vynechávání některého z čísel v číselné řadě, nepřesné určení počtu předmětů, vytvoření skupiny daného počtu prvků a odpočítávání předmětů pomocí prstů.

Brierley (1996, s. 65, 78) podrobně rozpracovává vliv pohlavních chromozomů na mozek a uvádí rozvinutější nonverbální prostorové funkce u čtyř až pětiletých chlapců, ovlivněné pravou hemisférou a jejich schopnost experimentovat a zkoumat v prostoru vzorce a tvary, což předurčuje chlapce k lepšímu vytváření jednoduchých přírodovědných a matematických představ než stejně staré dívky. Asi o dva měsíce pokročilejší vývoj řeči u dívek, zprostředkovaný levou hemisférou, ovlivňující myšlení a řešení problémů, v průběhu času chlapci doženou, avšak připouští, že dívky praktické zkušenosti, které vytvářejí matematické představy, tak snadno dohnat nemusejí. Důležité je poskytovat dětem co nejvíce smyslových zážitků, nejen zrakových, ale i hmatových, protože oba smysly rozhodujícím způsobem slouží k orientaci ve světě. Dítě experimentováním se svými hmatovými a dalšími smysly rozvíjí odhad vzdálenosti, rychlost pohybu, rozeznává barvy, tvary a velikost předmětů kolem sebe.

1.3 Emoční, motivační a sociální zralost

Úroveň emocionální zralosti je jedním z důležitých faktorů školní připravenosti. Emoční a sociální zralostí se rozumí dosažení relativní emocionální stability reakcí dítěte a využití citové kapacity pro motivované školní zaměstnání (Spáčilová 2009, s. 65).

Jedině dítě emočně a sociálně zralé je schopno podřídít se učitelově autoritě, kolektivu, novému režimu činností ve škole, je odolné vůči frustracím a má přiměřenou sebedůvěru. Spáčilová (2009, s. 65, 66) uvádí výsledky dlouholetých studií, které spojují úspěšnost dítěte ve všech oblastech života s jeho „emoční inteligencí“ a považují ji v tomto směru za důležitější než intelektové předpoklady. Děti, které navštěvovaly mateřskou školu, jsou po této stránce lépe připravené, než ty děti, které nastupují do základní školy rovnou z rodiny, a tak úloha předškolních zařízení je v dosažení sociální, motivační i emocionální zralosti dítěte nezastupitelná. Emoční inteligenci zmiňují i Bednářová, Šmardová (2010, s. 2, in Goleman 1997), a jako nejzákladnější ze všech znalostí uvádějí znalost jak se učit, do jejichž aspektů patří sebevědomí, zvědavost, cílevědomost, sebeovládání, spolupráce a komunikativnost.

Emočně-sociální zralost je podmíněna osobností a charakterem každého jednotlivého dítěte a mezi dětmi jsou v tomto ohledu značné rozdíly. Zájem o učení a chuť poznávat je podmíněna vyzrálostí centrální nervové soustavy, koncentrací pozornosti a odolností vůči rušivým vlivům. Je nezbytné nechat dítě dostatečně si pohrát, učit ho vyrovnávat se s prohrou,

ale dávat mu také malé povinnosti a probouzet u něho zájem o různorodé činnosti. *Je to kontinuální proces od narození, ve kterém je důležité mít dítě rád...; věnovat mu pozornost...; přijímat ho...; chápat jeho potřeby; ponechávat mu prostor a zároveň vymezovat hranice* (Bednářová, Šmardová 2010, s. 6). Kromě emocionální zralosti jsou důležité i sociální dovednosti, schopnost odloučit se od rodičů, zapojit se mezi vrstevníky, navazovat kamarádské vztahy, ovládat pravidla slušného chování a projevovat empatii.

Citové projevy školáka, jak výstižně charakterizuje Valentová (2001, s. 227), se musí odlišovat od předškolních projevů emoční lability, impulsivity a dětského egocentrismu. Dítě je schopné regulovat své chování podle společenských norem, i když zpočátku je motivací nekritická identifikace s učitelem, kdy vývojem dojde k rozvoji sociálního uvědomění a reflexi vlastního chování. Citovou stránku považuje Rýdl (1993, s. 19) v předškolním věku za nejpodstatnější a staví ji nad úroveň vyjadřování. Jednotlivé funkce se vyvíjejí nerovnoměrně a pro dítě je hlavně důležité citové zázemí a jistota. Pokud se jí dítěti nedostává, je nadmíru úzkostné, mohou jeho strachy dle Verecké (2002, s. 83, 84) přerůst v neurózu, která ovlivní jeho intelektový výkon ve škole s přidruženými somatickými projevy. Rodiče si občas nepřipouští, že jejich hádky a rozepře ovlivňují chování a pozornost dítěte ve škole, a z neúspěchu viní dítě, školu a učitele, nikoli sebe sama.

Dítě si zvnitřňuje kulturní nároky své společnosti, vytvářejí se u něj prosociální dovednosti, je schopno empatie, navazuje první přátelství a v dětské společnosti se cítí příjemně. Pokud není schopno navázat kontakt s druhými, je takové dítě ochuzeno, i když jeho hra je plná neotřelé fantazie. Mateřská škola se tak vhodným pedagogickým vedením může stát léčebným prostředím a dítě se nakonec mezi ostatní postupně zapojí. Výzkumy vědy ukazují, že dětská společnost je pro předškolní dítě vývojově nutná (Matějček 2005, s. 140–143).

Společné hry a spontánní rozdělení úloh umožňuje pozorovateli proniknout do sociálního uspořádání skupiny dětí v mateřské škole, postavení jednotlivců ve skupině a včasnou intervencí podchytit případné negativní chování. Brierley (1996, s. 81–91) uvádí imaginativní hru jako prostředek k poznání citového stavu dítěte, jeho prožitků a vyspělosti řeči a předkládá zásadu: „...všechny druhy hry jsou zřejmě důležité pro rozumový, fantazijní a citový vývoj dítěte a mohou být nezbytným krokem k dalšímu vývojovému stadiu.“ Pozorování hry tak může přinést radu učitelům, v jakém ohledu dítěti pomoci. Uznává, že prostřednictvím hry, napodobování, explorativní činnosti, řeči a knížek se rozšiřuje dítěti

obsah paměti a poznání světa. Má však za to, že paměť je ochromována úzkostí, kdy dítě necítí nejistotu ve škole, ale doma, dochází k poruše soustředění a pomoci dítěti překonat tyto obtíže, znamená znát jeho domácí situaci a rozumět jí.

2 Rodina a školní zralost

Zralé dítě s dobrou podporou rodiny zvládá nároky školy na něj kladené bezproblémově, ale některé nezralé děti se v brzké době začnou projevovat maladaptivně, což se může projevit psychosomatickými příznaky jako například bolestmi hlavy a břicha, tiky, nechutenstvím apod. (Bednářová, Šmardová 2010, s. 1). *Školní zralost bývá v odborné literatuře nejčastěji charakterizována jako stav dítěte, který zahrnuje jeho zdravotní, psychickou a sociální způsobilost začít školní docházku* (Kropáčková 2008, s. 12). I Rýdl (1993, s. 48) upozorňuje na neuvážené zařazení nezralého dítěte do školy, které může mít dalekosáhlé následky pro jeho další život a vyjmenovává shodné psychosomatické projevy, dále pomočování a poruchy chování. Verecká (2002, s. 84) potvrzuje projevy strachu a úzkosti dětí ze školního selhání, které jsou pro rodiče vyzorovatelné právě tím, že se nevyskytují o víkendech a školních prázdninách.

Obsah pojmu školní zralost přibližuje rodičům zábavnou formou Verecká (2002, s. 11–18), obrací se ve své publikaci přímo na rodiče, kde děti přirovnává k ovoci a zelenině, čímž nenásilně vtahuje rodiče do problému. Vtipnými glosami zároveň radí, kam se obrátit o odbornou pomoc při pochybnostech, přičemž vážně uvádí i příklady z vlastní poradenské praxe s určitým očekáváním spolupráce rodičů a zamyšlením se nad školní zralostí vlastního dítěte. Pro lepší orientaci rodičů Verecká (2002, s. 99) vyčleňuje nejen zralost pracovní, emoční a sociální, ale zralost pro výuku čtení, psaní a počítání, to že dítě musí dozrát ke schopnosti přemýšlet a musí být zralé i paměťově. Předkládá taktéž rodičům návody a konkrétní hry a činnosti, jak takové schopnosti u dítěte rozvíjet.

Podpora rodiny, jak upozorňuje Rýdl (1993, s. 15, 16), však nesmí spočívat pouze v „tvrdé“ přípravě na školu různými tréninkovými soubory a rozvíjet jen oblasti pro ně zajímavé. Rodiče nesmí zapomínat také na postojové chování svého dítěte k ostatním dětem, jeho citové projevy a schopnost spolupracovat. Autorka se plně ztotožňuje s názorem, že ani sebelepší rodinnou péčí nemůže nikdy nahradit působení dětského kolektivu, zvláště dnes častým jedináčkům v rodinách.

2.1 Školní nezralost

Dítě po vstupu do školy prochází velkou zátěží, a i když je pro školu připravené, projevují se u některých dětí známky nepřízpůsobení, tzv. školní nezralosti, kdy dítě nemá dostatek předpokladů zapojit se do sociální skupiny, vzdělávacího procesu, a tím k úspěšnému zvládnutí požadavků školy. Je tedy nesmírně důležité včas posoudit předpoklady a připravenost dítěte na školní život a zabránit tak negativnímu ovlivnění jeho dalšího psychického vývoje (Spáčilová 2009, s. 64). Pokud dítě navštěvuje pravidelně předškolní vzdělávání v mateřské škole, rozvíjející klíčové kompetence, je dle autorky dostatečně sociálně zralé a připravené ke vstupu do školy bez větších potíží, na rozdíl od dětí přicházejících rovnou z rodinného prostředí.

Mezi hlavní projevy školní nezralosti uvádí Kropáčková (2008, s. 34) pro lepší orientaci v této problematice rodičům hlavně nesamostatnost, neobratnost, přecitlivělost a impulzivnost, nesoustředěnost, apatii, nebo naopak neklid a agresivitu. Varuje před ukvapenými závěry a při jakékoli pochybnosti nabádá rodiče ke splnění malého testu školní zralosti v příloze. Celá publikace obsahuje náměty pro rodiče, jak s předškolákem pracovat, popřípadě na koho se obrátit o odbornou pomoc. Podobně Verecká (2002, s. 27, 28) veškeré projevy školní nezralosti připodobňuje rodičům jako opak chování poslanců při projednávání zákonů v poslanecké sněmovně, kteří mohou chodit, svačit, spát, být drzí, kreslit si a smát se svému předsedovi.

Pro lepší představu rodičů Matějček (2005, s. 176–178) ve shodě s předchozími autorkami konkrétně vyjmenovává, co by dítě mělo umět před vstupem do školy. Předškolní dítě by mělo být samostatné (v jídle, stolování, oblékání, hygieně), udržovat pořádek ve svých věcech, soustředit se na činnost alespoň 10 minut, rozkládat a skládat celky vnímané zrakově a sluchově (analýza a syntéza), správně držet tužku. V šesti letech nastává začátek logického uvažování a logické paměti, i když mechanická paměť převažuje. Vývoj řeči odráží pokroky v myšlení a už rozvinutá slovní zásoba, umožňuje dítěti bezproblémovou komunikaci. Ubývá spontaneity a velké sugestibility, dítě je kritičtější ke svým výtvorům a nepodléhá jen své fantazii. Autorka považuje uvedené dovednosti a schopnosti za zásadní kritéria školního úspěchu. Pokud je dítě výrazně nesplňuje, je na učitelce mateřské školy taktně rodiče informovat, poskytnout jim odbornou radu a navrhnout pro jejich dítě odklad školní docházky.

2.2 *Nástup dítěte do školy*

Nástup do školy představuje pro dítě a jeho rodiče zásadní změnu v životě tím, že škola klade zvýšené nároky na chování dítěte, obsah činností a organizaci dosavadního života (Spáčilová 2009, s. 63). Bednářová, Šmardová (2010, s. 1) považují nástup dítěte do školy završením jeho dosavadního vývoje a vstupem do nové životní etapy. Shodně Rýdl (1993, s. 15) nazývá vstup dítěte do školy uzavřením velmi důležité životní etapy, která ovlivní všechny etapy následující a nabádá rodiče k využití šance, jak nejlépe tuto dobu využít a ovlivnit osobnostní vývoj jejich dítěte.

Pro Vágnerovou (2000, s. 134) je nástup do školy důležitým sociálním mezníkem a ve všech aspektech shodně s Kropáčkovou (2008, s. 25, 26) považuje vstup dítěte do první třídy za důležitý, v naší společnosti ritualizovaný okamžik, který je pro rodiče i potvrzením jeho normality. Roli školáka si dítě nevybírá, ale získává po dosažení daného věku a schopností automaticky, a tím nastává významný zlom v životě celé rodiny. Nové prostředí, noví lidé, mezi které nepatří jen paní učitelka a spolužáci, ale i personál školy, způsobuje v dítěti pochybnosti, zda to zvládne. Zároveň ve své knize Kutálková (2005, s. 127) upozorňuje rodiče, že málokteré dítě se do školy bezvýhradně těší, ovlivněné postojem okolí (sourozenci, prarodiče a známí). Pokud se dítě do školy těší, nemusí to dle Vágnerové (2000, s. 135) znamenat, že je na školu zralé a připravené a cituje Matějčka, pro kterého je to projev spíše dětské naivity. Autorka se proto domnívá, že je v mateřské škole velmi žádoucí zařazovat pro předškoláky námětové hry „na školu“, s plněním „školáckých úkolů“ a jejich objektivním zhodnocením, hrát hry s pravidly, aby se dítě přirozenou cestou setkal i s nezdarem a neúspěchem.

Vstup dítěte do školy z hlediska tradičního pojetí školní připravenosti přehodnocuje Valentová (2001, s. 219) jako možnou pedagogicko-psychologickou intervenci ve prospěch rozvoje osobnosti každého dítěte. Přestože proběhlo v primárním vzdělávání mnoho pozitivních změn, přetrvává zde i nadále urychlená orientace na výkon v oblasti čtení, psaní a počítání a současně očekávání, že dítě bude po ukončení docházky do mateřské školy zralé i připravené na novou roli školáka. Zelinková (2007, s. 110) tuto nejvýznamnější etapu vývoje dítěte rozšiřuje o vyhledávání dětí s rizikem selhání, které může negativně ovlivnit jeho školní i osobnostní vývoj. Učitelky v mateřské škole by dle názoru autorky měly individuálně s dětmi pracovat a rozvíjet dané oblasti vývoje, což je ale při současných počtech dětí ve třídách a narůstajících požadavcích základních škol velmi obtížné a komplikované.

V předškolním věku, tedy jak poznamenává Matějček (2005, s. 138, 139) v období před školou, vyspívá dítě po všech stránkách – tělesně, pohybově, intelektově, citově i společensky a většinu podnětů si opatřuje vlastním úsilím, dle svých zájmů. *Jestliže jednou dítě vstoupí do školy, vstoupí škola do života rodiny – a má tendenci tam setrvat dlouhá léta* (Matějček 2007, s. 61).

2.3 Příprava na školní docházku v mateřské škole

Předškolní věk není jen přípravou na školu, je zároveň přípravou na budoucí život a má specifický význam pro mimořádně specifické funkce v dospělosti. V tomto období se již vytvářejí charakterové vlastnosti, morální zásady, a je proto velmi důležité, aby byly základní výchovné postoje mateřské školy v souladu s rodinou, alespoň ne v rozporu (Matějček 2005, s. 168, 169). Více jak 90 % dětí předškolního věku navštěvuje mateřskou školu, což Matějček (2005, s. 141) považuje za českou specialitu. Za jedinou, z psychologického hlediska negativní věc, udává její přeplněnost, protože dvacet a více dětí pohromadě, není přirozená dětská skupina v tomto věku, proto se některé děti nedokáží prostředí mateřské školy přizpůsobit.

Rodiče, jak Kropáčková (2008, s. 44) správně vystihuje, předpokládají, že mateřská škola připraví děti na vstup do základní školy a to samé očekávají od mateřských škol učitelé na základních školách a vycházejí z toho, že děti mají osvojeny kompetence budoucího školáka. Kropáčková (2008, s. 77) předkládá na druhou stranu závěry z výzkumných šetření, že většina rodičů má povědomost o důležitosti přípravy dítěte na školu, na které se podílí rodina a mateřská škola a nezříká se zodpovědnosti za výchovu a vzdělávání. Ze zkušenosti autorky však rodiče v přípravě svého dítěte na školu často spoléhají pouze na mateřskou školu, na což zaměřila autorka svůj pedagogický průzkum a sestavila seznam publikací, které přispívají k všestrannému rozvoji předškoláků v MŠ (viz příloha č. 6).

Stížnosti základních škol na nepřipravenost dětí přimělo MŠMT k revizi RVP PV a větší provázanosti vzdělávání v mateřských a základních školách. Petrů-Kicková (2012, s. 17) na základě těchto informací porovnává oba vzdělávací programy a předkládá hlavní princip předškolního vzdělávání, což je doplňovat a obohacovat rodinnou výchovu. Prvním principem RVP ZV je návaznost na předškolní vzdělávání, proto je nutné, aby základní škola na začátku školního roku počítala s přirozenými rozdíly ve vzdělávacích možnostech a výkonech dětí a dle toho volila metody a formy vzdělávání. *V RVP ZV nikde nestojí, jaký*

má být profil předškoláka, tak jako v RVP PV nenajdeme, co všechno má umět dítě z rodiny. I přestože právě rodina je primárně zodpovědná za výchovu a vzdělání dítěte (Petrů-Kicková 2012, s. 17).

- **Příprava na školu v zahraničí**

V zemích střední a východní Evropy se věk stanovený k zahájení školní docházky pohybuje od šesti do sedmi let a objevují se snahy ponechat vstup dítěte do školy na rozhodnutí rodičů, převážně ve státech bývalého Sovětského svazu. Předškolní vzdělávání je většinou součástí školské soustavy dané země a docházka dětí je doporučena, nikoli povinná a hlavním cílem je příprava dítěte na školu (Kropáčková 2008, s. 46).

2.4 Klíčové kompetence

Klíčové kompetence představují cílovou kategorii, vyjádřenou v podobě výstupů, k jejichž naplňování by mělo společně směřovat veškeré vzdělávání. Bývají vyjádřeny jako soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince. Jejich osvojování je proces dlouhodobý a složitý, který začíná v předškolním vzdělávání, pokračuje v základním a středním vzdělávání a postupně se dotváří v celém průběhu života. Snahou je, aby k jejich vytváření směřoval a přispíval veškerý vzdělávací obsah i aktivity a činnosti, které ve škole probíhají. Klíčové kompetence tak získávají výsadní pozici v rámcových vzdělávacích programech všech typů škol.

Již v předškolním věku dítěte jsou v mateřských školách vytvářeny základy klíčových kompetencí, které jsou důležité nejen z hlediska přípravy dítěte pro zahájení školního vzdělávání, ale zároveň pro jeho celoživotní učení. Kvalitní základy klíčových kompetencí, nastavené v předškolním věku, mohou být podstatným předpokladem dalšího příznivého rozvoje a vzdělávání dítěte, nedostatečné základy naopak handicapem, který dítě na počátku jeho životní a vzdělávací cesty může znevýhodňovat. Proto současné předškolní vzdělávání o jejich vytváření systematicky a cíleně usiluje.

Úroveň kompetencí, obecně dosažitelná předškolním dítětem, vyjadřuje očekávaný vzdělávací přínos předškolního vzdělávání, tedy to, čím může mateřská škola přispět k výbavě dítěte pro celoživotní učení dříve, než dítě zahájí povinné školní vzdělávání. Soubor klíčových kompetencí je ve svém celku ideálem, k němuž většina dětí nedospěje a dospět

nemůže. To ani není smyslem jejich formulování. Soubor klíčových kompetencí nabízí pedagogům poměrně jasnou představu, kam směřovat, oč usilovat. Slouží především k vymezení odpovídajícího vzdělávacího obsahu jako prostředku k jejich vytváření na úrovni rámcové, popř. i školní.

V předškolním vzdělávání jsou za klíčové považovány tyto kompetence:

1. kompetence k učení
2. kompetence k řešení problémů
3. kompetence komunikativní
4. kompetence sociální a personální
5. kompetence činnostní a občanské (RVP PV 2005, s. 9).

2.5 Desatero pro rodiče dětí předškolního věku

V rámci příprav materiálu Konkretizované očekávané výstupy RVP PV vzešel, na základě četných dotazů rodičů, také návrh materiálu popisující základní požadavky pro děti předškolního věku, který by mohli využít rodiče. Materiál Desatero pro rodiče vytvořila pracovní skupina, z řad odborníků na předškolní vzdělávání a pedagogů z praxe.

Doporučující materiál Desatero pro rodiče dětí předškolního věku nabízí rodičům základní informace o tom, co by mělo jejich dítě zvládnout před vstupem do základní školy. Jsou zde zachyceny jak výchovné, tak vzdělávací předpoklady, ale je třeba mít na zřeteli, že zrání dítěte je nerovnoměrné, že každé dítě nemusí všech parametrů dosáhnout, ale může se k nim přiblížit. Přehled základních dovedností propojuje a sjednocuje cíle rodiny a školy. Proto je velmi důležitá spolupráce rodiny a školy, která se podílí na vzdělávání dítěte (Pracovní skupina, 2012).

Základní body Desatera pro rodiče dětí předškolního věku jsou konkrétně a podrobně rozepsány do jednotlivých schopností, dovedností a vědomostí dítěte, které se daného bodu týkají (viz příloha č. 3). Autorka zde uvádí pouze hlavní oblasti Desatera.

1. Dítě by mělo být dostatečně fyzicky a pohybově vyspělé, vědomě ovládat své tělo, být samostatné v sebeobsluze.
2. Dítě by mělo být relativně citově samostatné a schopné kontrolovat a řídit své chování.

3. Dítě by mělo zvládat přiměřené jazykové, řečové a komunikativní dovednosti.
4. Dítě by mělo zvládat koordinaci ruky a oka, jemnou motoriku, pravolevou orientaci.
5. Dítě by mělo být schopné rozlišovat zrakové a sluchové vjemy.
6. Dítě by mělo zvládat jednoduché logické a myšlenkové operace a orientovat se v elementárních matematických pojmech.
7. Dítě by mělo mít dostatečně rozvinutou záměrnou pozornost a schopnost záměrně si zapamatovat a vědomě se učit.
8. Dítě by mělo být přiměřeně sociálně samostatné a zároveň sociálně vnímavé, schopné soužití s vrstevníky ve skupině.
9. Dítě by mělo vnímat kulturní podněty a projevvovat tvořivost.
10. Dítě by se mělo orientovat ve svém prostředí, v okolním světě i v praktickém životě (Pracovní skupina, 2012).

3 Školní zralost v legislativě

Zápis do 1. ročníku základního vzdělávání probíhá dle § 36 odst. 4 školského zákona od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku. K zápisu jsou ze zákona povinny se dostavit všechny děti, které dosáhnou šesti let věku do 31. 8. předchozího školního roku, pokud nemají povolen odklad školní docházky. K zápisu se mohou dostavit děti, které dosáhnou šestého roku věku od počátku školního roku do konce roku kalendářního a mohou být přijaty k plnění školní docházky již v tomto školním roce, jsou-li tělesně i duševně přiměřeně vyspělé a požádají-li o to jejich zákonní zástupci. (Zákon č. 561/2004 Sb., § 36, odst. 3, 4).

Rodiče nebo zákonní zástupci se musí prokázat občanským průkazem a doložit rodný list dítěte. Děti po odkladu školní docházky, které zápis absolvovaly v předchozím roce, již znovu k zápisu nemusí. Ke školní docházce děti přijímá na základě správního rozhodnutí ředitel příslušné základní školy (Zákon č. 561/2004 Sb., § 46, § 165, odst. 2, písm. e, novela školského zákona č. 472/2011 Sb. § 183, odst. 2).

3.1 Zápis do školy

Zápis do školy autoři (Bednářová, Šmardová 2010, s. 11, Spáčilová 2009, s. 68) shodně pojmenovávají jako první setkání se školou jak pro dítě, tak pro rodiče, který ovlivňuje jejich budoucí vztah ke škole a naplňuje, případně vyvrací obavy ze školní docházky. Matějček (2005, s. 175) uvádí, že někteří rodiče vnímají zápis jako „první maturitu“, kterou jejich dítě musí úspěšně zvládnout, aby mohlo do školy nastoupit.

V rámci zápisu do školy zpravidla dochází k první diagnostice připravenosti dítěte ke školní docházce a lze ji považovat za důležitý faktor pozdější úspěšnosti dítěte ve škole. Zápis provádějí učitelé prvního stupně základní školy a snaží se během krátkého času zjistit o dítěti, které vidí poprvé, co nejvíce informací a posoudit, zda je pro školu dostatečně připravené. Na diagnostice se podílejí také učitelky mateřských škol, mají výhodu dlouhodobého pozorování vývoje dítěte, následného vyhodnocení a vyloučení náhodného selhání dítěte v neznámém prostředí při zápisu v základní škole. V současné legislativě však neexistuje povinnost ani jednotná metodika zjišťování školní zralosti v mateřské škole (Spáčilová 2009, s. 67). Autorka se přesto ve své praxi učitelky mateřské školy zaměřila na posouzení školní zralosti 34 dětí při zápisu do školy metodou analýzy zápisového listu. Přestože s dětmi pracovala celé tři roky, během kterých navštěvovaly mateřskou školu, byla pro ni některá zjištění nová, překvapující a hlavně pro ni samotnou obohacující. Standardizované testy používané odborníky v PPP při posuzování školní zralosti uvádí autorka pro dodržení komplexnosti problematiky v příloze č. 5.

- **Funkce zápisu**

Zápis má funkci diagnostickou a motivační, která se týká dítěte a aby tyto funkce naplnil, musí být odborně připravený a mít stanovený obsah, které konkrétní oblasti bude sledovat a vyhodnocovat. V průběhu zápisu se učitelé zpravidla zaměřují na úroveň jemné motoriky, grafomotoriky a vizuomotorické koordinace, dále na vady výslovnosti a vyjadřovací schopnosti. Lze rovněž posoudit elementární vědomosti dítěte a úroveň myšlenkových procesů, z chování a projevů dítěte je možné posoudit i emocionální a sociální zralost (Spáčilová 2009, s. 68). Pro rodiče dítěte, které nenavštěvovalo mateřskou školu a oni neměli tak možnost srovnání dítěte s vrstevníky, je zápis zásadní moment, kdy si potvrdí svůj odhad školní připravenosti svého potomka (Kropáčková 2008, s. 71).

Spáčilová (2009, s. 69) se rovněž přiklání k názoru řady dalších autorů, aby funkcí zápisu bylo rovněž podchycení dětí s předpoklady specifických poruch učení a součástí diagnostiky školní zralosti by mělo být zjištění předpokladů dítěte pro čtení a psaní, přičemž odkazuje na Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky od autorek Kucharská, Švancarová. Tento test připomíná i Zelinková (2007, s. 115, 116), zároveň zmiňuje Metodu dobrého startu, která vznikla ve Francii, je metodou emocionálně-kognitivně-percepčně-volní a rozvíjí všechny oblasti rozvoje dítěte pro úspěšný nástup do školy.

Autorka, čerpající ze zkušeností ze své vlastní praxe, může jen souhlasit s konstatováním Rýdla (1993, s. 23), že mnozí rodiče si začnou uvědomovat nástup dítěte do školy až při zápisu a teprve potom se začnou zajímat o to, zda je jejich dítě dostatečně připravené na školu nebo ne. Z tohoto důvodu autor publikace přímo rodiče vybízí k uvědomění si faktu, že překvapení, šokování a zklamaní rodiče nejsou obvykle nejlepšími vychovateli. Bednářová, Šmardová (2010, s. 12) upozorňují na typ rodičů, kteří se zajímají o požadavky školy u zápisu a snaží se dítě před zápisem mechanicky naučit ověřované vědomosti, které však neodráží skutečnou zralost schopností pro pozdější zvládnutí trivia.

- **Forma zápisu**

Forma a obsah zápisu do základní školy jsou pro rodiče i mateřskou školu informacemi, vodítkem, jakým směrem dítě rozvíjet (Bednářová, Šmardová 2010, s. 12). Rýdl (1993, s. 22) v této souvislosti uvádí, že ve srovnání úrovně předškolní výchovy s jinými zeměmi, patří naše mateřské školy a v nich probíhající příprava dětí na školu formou hry, k nejlepším na světě.

Zápis většinou probíhá tradiční formou ve školní třídě, kde dítě za přítomnosti učitele plní různé úkoly. Stále více se však základní školy uchylují k netradiční formě s několika stanovišti zaměřených na zjišťování připravenosti dítěte na školu (Spáčilová 2009, s. 68). Důvodem zvolení netradičního zápisu je zcela jistě jeho větší atraktivnost pro rodiče i děti a tak přilákání vyššího počtu budoucích prvňáčků, na jejichž počtu závisí finanční rozpočet školy přidělovaný zřizovatelem.

- **Zápis na zkoumané škole**

Škola, na které probíhal průzkum, pořádá zápis netradiční formou na jednotlivých stanovištích s různými úkoly zaměřenými na grafomotoriku a kresbu postavy, přičemž učitelky sledují správný úchop tužky a laterality. Zjišťují úroveň komunikačních schopností, vady výslovnosti, rozumové schopnosti a předmatematické představy. Děti jednotlivá stanoviště, motivovaná pohádkovými bytostmi, procházejí v doprovodu žákyň osmých a devátých tříd s doprovodným zápisovým listem, na který učitelky průběžně zaznamenávají výsledky. Rodiče se zápisu neúčastní a mohou si čekání zkrátit sledováním videa ze života školy na interaktivní tabuli.

Po absolvování všech úkolů, pak následně už v přítomnosti rodiče, dosažené výsledky dítěte slovně zhodnotí učitelka na posledním stanovišti a poskytne tak rodičům zpětnou vazbu, jak si jejich dítě při zápisu vedlo a samotnému dítěti pogruluje k přijetí do školy. Pokud se vyskytnou při plnění úkolů u dítěte známky nezralosti v některé z klíčových oblastí vývoje, je rodičům poskytnuta rada, jak případné nedostatky rozvíjet, popřípadě jim je navržena návštěva PPP, která dítě odborně vyšetří a případně doporučí odklad školní docházky.

3.2 Odklad školní docházky

Celková připravenost pro školu je ovlivněna mnoha faktory, a pokud je dítě na školu připraveno, dochází k jeho dalšímu osobnostnímu růstu. Naopak u nezralého dítěte se problémy prohlubují, a i když nezralost je chápána jako přechodná opožděnost, dítě si vytváří negativní postoj ke škole a učení. Ke zbytečnému traumatizování dítěte nedojde včasným odhalením dětí nezralých a navrženým odkladem školní docházky, ale jejím přerušením, vrácením dítěte zpět do mateřské školy nebo následným opakováním ročníku (Spáčilová 2009, s. 66). Takovéto řešení školní neúspěšnosti autorka ze své vlastní zkušenosti učitelky mateřské školy nedoporučuje, protože jediný, komu se v dané situaci uleví, je učitelka 1. ročníku základní školy. Ostatní zúčastnění, dítě vyloučené ze školní docházky i jeho rodiče, si nesou punc nálepky, že danou situaci nezvládli a selhali ve svých rolích.

Úspěšný školní začátek je pro dítě nesmírně důležitá věc, a pokud ji nelze dítěti plně zajistit, je žádoucí v některých případech odložit školní docházku o rok a s dítětem cílevědomě pracovat. Na druhé straně však Matějček (2005, s. 179) upozorňuje na

bezdůvodné odklady, protože dítě má být vzděláváno na úrovni jeho intelektové vyspělosti. Nemělo by být přetěžováno, ale ani podstimulováno a podhodnoceno, protože pokud není jeho rozumová kapacita plně rozvíjena, je dítě vlastně zanedbáváno. Odklad školní docházky o jeden rok uvádí rovněž Valentová (2001, s. 229, 230) jako nejčastější pedagogickou a psychologickou intervenci při posílení školní zralosti, která má význam sama o sobě pouze u dětí „klasicky“ nezralých. Ostatním dětem s odkladem je třeba věnovat zvýšenou pozornost a péči v podobě stimulačních programů zaměřených na celkový rozvoj dítěte nebo jen na jeho méně rozvinuté schopnosti a dovednosti, kdy nejefektivnější je vždy vzájemná spolupráce rodičů s psychologem i učitelkami v mateřské škole.

- **Rodina a odklad školní docházky**

Odklad školní docházky, pokud o to zákonní zástupci písemně požádají, povoluje dle § 37 odst. 1 školského zákona ředitel školy, a to o jeden školní rok, nebo nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku. Žádost musí obsahovat doporučení školského poradenského zařízení a odborného lékaře nebo klinického psychologa (Zákon č. 561/2004 Sb. § 37, odst. 1, novela školského zákona č. 472/2011 Sb. čl. I, odst. 10).

Při rozhodování o zahájení nebo odkladu školní docházky nelze spoléhat pouze na daná kritéria a poučky, ale je nutné uvažovat i o životní situaci dítěte a jeho rodiny, brát v úvahu jakékoli trauma, které zatěžuje psychiku dítěte, a se kterým dítě není schopno se v brzké době vyrovnat. Bednářová, Šmardová (2010, s. 7) upozorňují, že v jiných případech lze naopak hovořit o „školní nezralosti rodičů“, kteří nejsou schopni přijmout fakt, že jejich dítě vyrostlo a posunout se ve vývoji dále a chtějí všemožnými prostředky nástup zralého dítěte do školy oddálit. Jsou i rodiče, kteří přeceňují schopnosti svého dítěte a nedbají doporučení učitelek a jiných odborníků a trvají na zahájení docházky nezralého dítěte do školy. Také Rýdl (1993, s. 18, 19) upozorňuje na stále častěji se vyskytující jev, kdy každoročně stoupá v PPP počet žádostí o odklad školní docházky ze strany rodičů a zaměřuje se podrobně ve své publikaci na školní zralost, kde vysvětluje rodičům, jak by se mělo projevovat dítě pro školu zralé.

Dětem, u nichž rozumové schopnosti celkově vyžívají pomaleji nebo ve vývoji výrazně zaostávají, je obvykle navržen odklad školní docházky a měla by jim zároveň být poskytnuta zvýšená a rozvíjející péče (Bednářová, Šmardová 2010, s. 3). Autorka ze své dlouholeté praxe však může potvrdit neochotu rodičů poskytnout mateřské škole závěry

z vyšetření dítěte v PPP při posuzování oblastí nezralosti dítěte pro školu, a učitelky tak nemohou adekvátně a individuálně dítě rozvíjet a cíleně stimulovat.

Na tuto skutečnost upozorňuje rovněž Kropáčková (2008, s. 44, 81) a nabádá rodiče ke spolupráci s učitelkami v mateřských školách, protože nepředáním informací mohou svému dítěti uškodit. Může se stát, že dítě velký pokrok neudělá, i když bude navštěvovat mateřskou školu, protože učitelka nebude mít informaci, v jaké oblasti má dítě diagnostikovanou školní nezralost. Odklad školní docházky považuje za poskytnutou šanci dítěti dozrát a důrazně upozorňuje rodiče, že odklad není selhání dítěte, jich samotných nebo mateřské školy a že většině dětí pomůže. Vyzývá proto rodiče ke spolupráci s mateřskou školou, která na základě zprávy z PPP sestaví pro dítě individuálně stimulační plán, jinak samotný odklad školní docházky mnoho nevyřeší.

Pokud je dětem poskytnuta doma a v mateřských školách láska a dostatečná stimulace prostřednictvím her a povídání, mohou děti díky tvárnosti mozku nedostatky ve vývoji dohnat a eliminovat tak dědičnost nebo neschopnost rodičů a působení nepříznivých vlivů prostředí (Brierley 1996, s. 46). Na zamyšlení předkládá Brierley zásadu (1996, s. 83): *„Mozku prospívá rozmanitost a stimulace. Jednotvárné okolí, hračky, které nepodněcují fantazii dítěte, výstavka, která je ve třídě příliš dlouho, jsou mozem brzy ignorovány.“*

Novelou Školského zákona č. 472/2011 Sb. čl. I, odst. 10, kdy žádost o odklad školní docházky musí nově posoudit a schválit dva odborníci, MŠMT očekává snížení neopodstatněných odkladů na žádost rodičů, protože věří, že takto zdlouhavý proces nebudou rodiče ochotni podstupovat. Zároveň změnou zákona o bezplatné docházce do MŠ pouze na 12 měsíců v posledním roce před nástupem do školy, kdy od 1. 1. 2013 musí rodiče za děti s odkladem opět hradit školné, vidí MŠMT finanční úsporu a motivaci pro rodiče neotálet s nástupem dítěte do školy (Zákon č. 561/2004 Sb. § 123, odst. 2 v novele školského zákona č. 472/2011 Sb. čl. I, odst. 10–48).

Praktická část

4 Cíl praktické části

Cílem praktické části je pomocí dotazníku zjistit, jak často a zda vůbec se věnují rodiče pravidelné přípravě svého dítěte ke školní docházce. Zároveň zmapovat postoje rodičů ke školní zralosti a připravenosti a k předškolní přípravě jejich dětí v mateřské škole. Prostřednictvím zápisového listu zjistit míru školní zralosti a připravenosti na školu předškolních dětí v mateřské škole při ZŠ a MŠ Zákupy.

4.1 Stanovení předpokladů

Autorka stanovila následující předpoklady za účelem zodpovědného přístupu k provedení průzkumu a naplnění cíle praktické části bakalářské práce.

P1: Lze předpokládat, že čím vyššího vzdělání rodiče dosáhnou, tím více budou mít vyhraněný názor na školní zralost a připravenost. (položka dotazníku č. 2, č. 11)

P2: Lze předpokládat, že jestliže rodiče považují předškolní přípravu svých dětí ke školní docházce v mateřské škole za dostatečnou, pak se přípravě svého dítěte na školní docházku věnují nepravidelně. (položka dotazníku č. 5, č. 8)

P3: Lze předpokládat, že jestliže se rodiče přípravě svého dítěte na školní docházku věnují nepravidelně, pak nebudou souhlasit s plošným celorepublikovým testováním předškoláků. (položka dotazníku č. 8, č. 17)

P4: Lze předpokládat, že rodiče budou více informací o školní zralosti hledat na internetu než v odborné literatuře. (položka dotazníku č. 9)

P5: Lze předpokládat, že děti s narušenou komunikační schopností budou při zápisu ke školní docházce méně úspěšné než děti bez narušené komunikační schopnosti.

5 Použité metody

Pro ověření předpokladů byla pro předloženou bakalářskou práci zvolena metoda dotazníku. Dotazník pro rodiče dětí nastupujících do 1. ročníku ZŠ a MŠ Zákupy je složen z 25 položek, 11 položek je strukturovaných, 11 položek polostrukturovaných a 3 položky jsou otevřené, z toho je 17 položek zaměřeno na problematiku školní zralosti a připravenosti a 8 položek je informativních (viz příloha č. 1).

K posouzení školní zralosti a připravenosti předškolních dětí, byla použita metoda studia a analýzy dokumentu, tj. zápisového listu (viz příloha č. 2).

5.1 Dotazník

Dotazník je nejrozšířenější metoda používaná v pedagogickém, sociologickém i demografickém výzkumu a jiných šetřeních, které se zabývají člověkem. Jeho podstatou je sbírání dat a informací o respondentovi, jeho názorů a postojů k záležitostem, na které chce znát výzkumník odpovědi. Dotazník je soubor otázek, na které respondent odpovídá tak, jak chápe jejich obsah a význam (Skutil 2011, s. 80).

- **Výhody a nevýhody dotazníku**

Nespornou výhodou dotazníku je jeho snadná a rychlá administrace, velké množství získaných údajů, lze oslovit značný počet anonymních respondentů a údaje je možno zcela kvantifikovat. Významnou nevýhodou je subjektivita odpovědí, vynechávání otázek, nemožnost jejich dovysvětlení a omezenost variant odpovědí (Skutil 2011, s. 80, 81).

V pedagogickém průzkumu se často objevuje problém anonymity. Aby výzkumník získal z dotazníku co nejvěrohodnější informace, musí respondenty ujistit, že jejich identita nebude odhalována a jejich výpovědi budou sloužit k vědeckým účelům. Skutil (2011, s. 25, 26) se domnívá, že respondenti po zaručení anonymity již pravděpodobně nebudou odpovídat nepravdivě nebo informace zkreslovat.

- **Konstrukce otázek**

Existují dva základní typy dotazníku, standardizovaný s jednotnou konstrukcí, administrací a se zajištěnou validitou a reliabilitou a dotazník vlastní konstrukce, který je nejpoužívanější v pedagogickém průzkumu.

Konstruování otázek vyžaduje komplexní postup a řadu ověření, že otázky jsou srozumitelné a validní. Je třeba se vyvarovat dvojité otázky, široce pojatých, nesmyslných a časově neurčitelných. Tvořit jednoduché a krátké otázky, bez záporných výrazů a hlavně nepředpojaté, jsou základním kritériem pro tvorbu dotazníku (Skutil 2011, s. 81, 82).

- **Administrace otázek**

Nejllepší možností zadání dotazníku je osobní administrace, kdy lze přímo odpovědět na případné dotazy. Je možné také zadáním dotazníku někoho požádat, přičemž návratnost dotazníků v obou případech je poměrně vysoká, na rozdíl od zasílání dotazníku e-mailem a poštou (Skutil 2011, s. 87, 154). Pro snadné statistické zpracování je důležité dodržet podmínky, aby všichni respondenti vyplňovali stejný dotazník.

5.2 Test školní zralosti – zápisový list

Zápisový list (viz příloha č. 2) pro ověřování školní zralosti dětí, který použila autorka k pedagogickému průzkumu, byl vypracován učitelkami 1. stupně ZŠ a MŠ Zákupy. Jednotlivé dovednosti, schopnosti a vědomosti dítěte při zápisu jsou učitelkami na různých zaměřených stanovištích průběžně hodnoceny a do listu zapisovány s poznámkou, zda je dítě má osvojené či nikoliv. V průběhu následujících dnů jsou zápisové listy podrobeny pedagogickému studiu a analýze, na jejichž základě je vyhodnocena školní zralost či nezralost dětí v některé oblasti a navržena případná intervence a stimulace rozvoje v mateřské škole. Výrazná školní nezralost je rodičům sdělena ihned při zápisu ke školní docházce a navržen odklad školní docházky.

- **Studium a analýza dokumentů**

Metoda analýzy výsledků a výkonů žáka je přínosná v praxi pedagogické diagnostiky a je důležitým zdrojem informací pro pedagoga o dítěti, který musí brát v úvahu věkové rozdíly žáků. Analýza je spojena s pozorováním, kdy učitel analyzuje chování a jednání žáka. Analýza je zaměřena mimo jiné i na rozbor chyb a chybného výkonu žáka, kdy pedagog

sleduje typ chyby, její příčiny a závažnost a rozlišuje chyby z neznalosti a nepozornosti od chyb z impulzivnosti. Učitel si všímá také nadání, fantazie, schopností a aktivity, tempa dětí při analýze specifických výkonů žáka. Při rozboru obsahu a formy výtvarného projevu dítěte musí pedagog respektovat vývojovou úroveň dítěte, což vyžaduje vysoký stupeň objektivity a komplexní pohled učitele na žáka. V pedagogické diagnostice poskytuje informace o rozumových schopnostech dítěte a o úrovni a rozvoji fantazie a citovém prožívání dítěte (Spáčilová 2003, s. 39, 40).

5.3 Popis zkoumaného vzorku

Vzorek osob, se kterými byl prováděn pedagogický průzkum, tvoří děti předškolního věku ze ZŠ a MŠ Zákupy a jejich rodiče, celkem 34 dětí (19 chlapců a 15 dívek) a 34 rodičů. Rodiče dětí, kteří žijí v samotném městě Zákupy nebo ojediněle v přilehlých obcích, čítající v současné době dohromady cca 2800 obyvatel, pracují většinou v České Lípě a v Zákupích a jejich nejvyšší dosažené vzdělání je zastoupeno od základního až po vysokoškolské. Jak bylo uvedeno výše, osloveno bylo 34 rodičů, navrácených dotazníků bylo 33, z toho byly 2 dotazníky vyřazeny z průzkumu pro neúplnost odpovědí, tzn., že výsledky průzkumu byly zpracovány z celkového počtu 31 dotazníků.

Informace o místě pobytu a nejvyšším dosaženém vzdělání rodičů, kteří se zapojili do průzkumu, jsou uvedeny v následující tabulce č. 1.

Tabulka č. 1: Vzdělání rodičů a místo jejich trvalého pobytu

Dosažené vzdělání		základní	střední odborné	maturita	vyšší odborné	vysoká škola	celkem
Počet rodičů	venkov	0	1	3	0	0	4
	město	2	8	10	1	6	27
	celkem	2	9	13	1	6	31

Jak vyplývá z údajů v tabulce, má nejvíce rodičů nejvyšší dosažené vzdělání střední odborné s maturitou a nejčastěji bydlí ve městě.

6 Průběh průzkumu

Autorka k ověření předpokladů vytvořila nestandardizovaný dotazník (viz příloha č. 1), který rodičům předškoláků předložila na informativní rodičovské schůzce v mateřské škole, uskutečněné dne 10. prosince 2012 před zápisem k povinné školní docházce, a požádala je o spolupráci na pedagogickém průzkumu. Schůzky se účastnilo 23 rodičů, ostatních 11 rodičů autorka oslovila osobně v průběhu následujících dnů od 11.–14. prosince 2012. Po shromáždění 31 správně vyplněných dotazníků autorka provedla jejich zpracování a vyhodnocení. Výsledky tohoto vyhodnocení obsahuje následující část bakalářské práce.

Autorka se zúčastnila zápisu k povinné školní docházce v ZŠ a MŠ Zákupy dne 6. 2. 2013 na stanovišti hodnotícím komunikativní schopnosti dětí. Společně s učitelkou, logopedickou asistentkou, si zaznamenávala vadnou nebo chybnou výslovnost dětí, popř. narušenou komunikační schopnost ve všech jazykových rovinách. Poté byly studiem a analýzou zápisového listu autorkou společně s učitelkou, metodičkou 1. stupně ZŠ a MŠ Zákupy, zhodnoceny ostatní schopnosti, znalosti a dovednosti dětí a dány do souvislosti s komunikačními schopnostmi dětí. Vyhodnocení školní zralosti dětí je uvedeno v další podkapitole bakalářské práce.

6.1 *Výsledky a jejich interpretace*

Tato část bakalářské práce obsahuje shrnutí výsledků dotazníkového šetření a jejich interpretaci pomocí tabulek a grafů doplněných o sumarizaci a slovní hodnocení autorky, přičemž byly použity pouze ty položky dotazníku, které se týkají tématu bakalářské práce nebo přímo přispívají k ověření předpokladů průzkumu. Ostatní položky jsou pro autorku přínosné z hlediska praxe učitelky MŠ a zaměření spolupráce MŠ a rodiny.

Dále se bakalářská práce zabývá posouzením školní zralosti předškolních dětí pomocí studia a analýzy zápisového listu, porovnáním s jejich komunikačními schopnostmi a vyhodnocením výsledků prostřednictvím tabulek, doplněných o slovní komentář autorky.

6.1.1 Vyhodnocení položek dotazníku

Do průzkumu se zapojilo dle položek dotazníku č. 1, č. 2, a č. 3 – 19 rodičů chlapců a 12 rodičů dívek s již výše uvedeným vzděláním a místem trvalého pobytu.

Položka dotazníku č. 5: **Připravuje MŠ Vaše dítě do školy dostatečně?**

Tabulka č. 2: Příprava dítěte na školu v MŠ

Zvolená odpověď	Počet odpovědí	Vyjádřeno v procentech
Ano	30	96,77 %
Částečně	1	3,23 %
Ne	0	0,00 %

Z údajů v tabulce č. 2 vyplývá, že 96,77 % rodičů je spokojeno s přípravou svých dětí na školu, což je pro učitelky MŠ velice povzbuzující.

Položka dotazníku č. 6: **Ptáte se učitelek v MŠ na školní zralost a připravenost Vašeho dítěte?**

Tabulka č. 3: Dotazování učitelek v MŠ na školní zralost a připravenost dítěte

Zvolená odpověď	Počet odpovědí	Vyjádřeno v procentech
Ano	21	67,74 %
Ne	10	32,26 %

Rodiče, jak je uvedeno v tabulce č. 3 již jen v 67,74 % považují za nutné konzultovat připravenost svých dětí na školu s učitelkami v MŠ.

Položka dotazníku č. 7: **Uvažujete u Vašeho dítěte o odkladu školní docházky?**

Tabulka č. 4: Zvažované odklady školní docházky

Zvolená odpověď	Počet odpovědí	Vyjádřeno v procentech
Ne	25	80,65 %
Ano	6	19,35 %

Mateřskou školou byl navržen odklad ke školní docházce 3 dětem. Při zápise vznesli požadavek na odklad školní docházky pro své dítě pouze 2 rodiče, oproti 6, jak dokládá tabulka č. 4. To lze přisuzovat časovému odstupu od vyplnění dotazníků, neustálému zrání a vývoji dětí, a také zvážení všech okolností, které rodiče vedly při vyplňování dotazníku k úvaze o odkladu.

Položka dotazníku č. 8: Připravujete se s Vaším dítětem před zápisem k povinné školní docházce na vstup do 1. ročníku ZŠ?

Tabulka č. 5: Příprava na školní docházku doma

Zvolená odpověď	Počet odpovědí	Vyjádřeno v procentech
Ano, nepravidelně	22	70,97 %
Ano, pravidelně	8	25,81 %
Ne, plně důvěřujeme MŠ	1	3,23 %

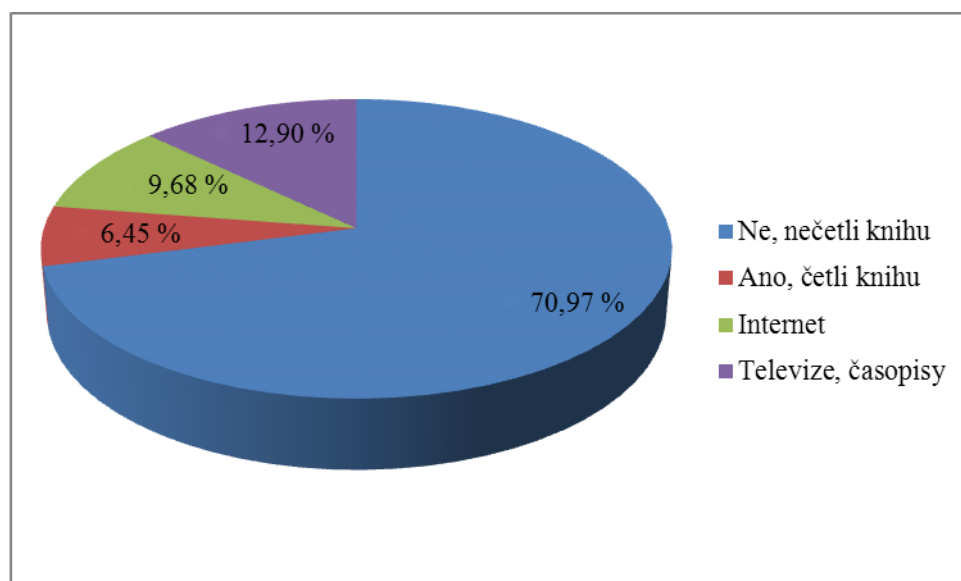
Z uvedených údajů v tabulce č. 5 vyplývá, že rodiče mají snahu se dětem před zápisem věnovat, i když 70,97 % rodičů tak činí nepravidelně, což je nejspíše způsobeno pracovní vytížeností rodičů. Za zmínku stojí uvést vyplněné údaje respondenta se středním odborným vzděláním, který byl pouze částečně spokojen s přípravou svého dítěte v MŠ, protože se málo věnují předškolákům, sám se však učitelek na své dítě neptá, uvažuje u svého dítěte (chlapce) o odkladu a věnuje se přípravě s dítětem na školu nepravidelně.

Položka dotazníku č. 9: Prostudovali jste si odbornou literaturu zabývající se školní zralostí a připraveností?

Tabulka č. 6: Vyhledávání informací o školní zralosti a připravenosti

Zvolená odpověď	Počet odpovědí	Vyjádřeno v procentech
Ne	22	70,97 %
Ano	2	6,45 %
Hledáme informace z jiných zdrojů	7	22,58 %

Hodnoty v tabulce vypovídají o fenoménu dnešní doby, a to nedostatečném čtení knih, které se netýká pouze malých čtenářů, ale i dospělé populace. Nezájem o vědění, neochota dovídat se nové poznatky, ale i odreagování se u četby beletrie a společné čtení dětských knih se z dnešních rodin vytrácí. Pouze 6,45 % rodičů (viz tabulka č. 6) zná odbornou literaturu zaměřenou na školní zralost, a to především, jak uvedli, díky své profesi pedagoga. Rodiče, kteří hledají informace z jiných zdrojů, uvedli ve 3 případech internet, ve 4 případech televizi a časopisy. Pro lepší názornost a přehlednost jsou zjištěné údaje znázorněny v následujícím grafu č. 1.

Graf č. 1: Zastoupení zdrojů informací o školní zralosti a připravenosti u rodičů

Položka dotazníku č. 11: **Které oblasti vývoje zahrnuje podle Vás pojem školní zralost a připravenost?**

Autorka získané údaje od rodičů rozdělila do čtyř úrovní, které pro lepší přehlednost barevně rozlišila (viz tabulka č. 7). Poslední odpověď v pravém dolním rohu tabulky je obsáhlejší, ale její obsah neobjasňuje pojem školní zralost a připravenost, proto ji autorka zařadila do kategorie „Žádná“ znalost pojmu školní zralost a připravenost (dále ŠZaP).

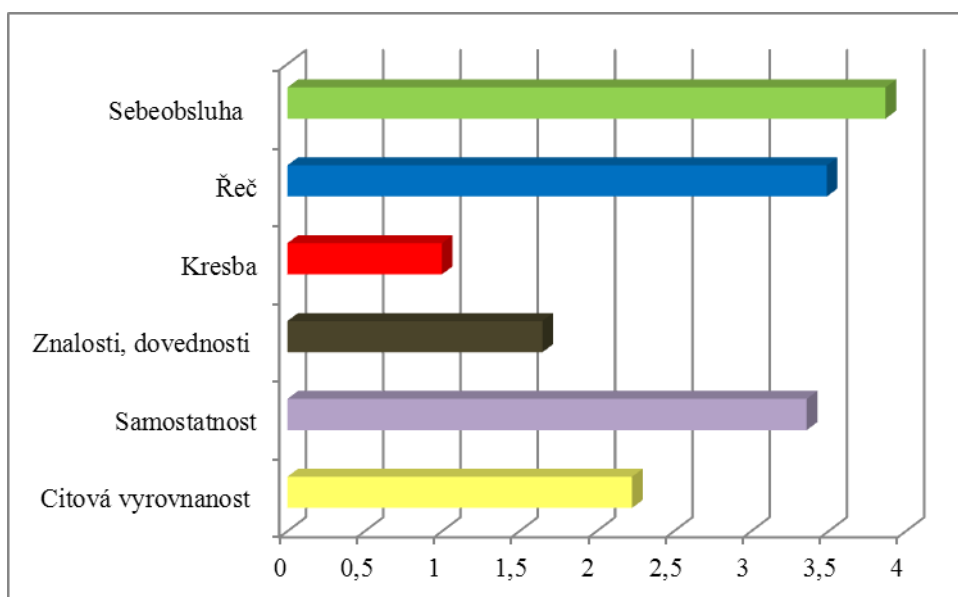
Tabulka č. 7: Sumarizace odpovědí a jejich barevné rozlišení

Dostatečná znalost pojmu ŠZaP	správná výslovnost, grafomotorika, citová vyrovnanost a samostatnost, respektovat autority, schopnost soustředit se na daný problém	samostatnost, dobrá výslovnost, znalost barev, a zákl. geometrických tvarů, počítání do 10, kreslení, úchop tužky, znát svou adresu	samostatnost, sociální vyspělost, správné mluvení a naslouchání, soustředěnost, základní znalosti, sebeobsluha	pohybová, motorická, slovní vyjadřování, společenská, chápání pojmů, malování, vnímání a znalost barev
Částečná znalost pojmu ŠZaP	samostatnost, řeč, motorika, umět si poradit s řešením jednoduchých situací	zralost řečová, psaní (uvolněnost ruky), soustředěnost 30 min, kázeň	samostatné plnění úkolů, orientace, motorika, zvědavost, soustředěnost, sebeobsluha	tělesná zralost, motorika, řeč, emoční zralost, sociální vyspělost, sebeobsluha, rozum, poroznost
Nedostatečná znalost pojmu ŠZaP	řeč, samostatnost, kreslení, dovednosti, znalosti	řeč, samostatnost, znalosti, citová vyrovnanost	řeč, samostatnost, umět se zeptat, když je problém	základní schopnosti, napsat svoje jméno, počítání do 10
	samostatnost, řeč, jemná a hrubá motorika	jemná motorika, znalosti, paměť, sluch	citová vyrovnanost, řeč, samostatnost	
Žádná znalost pojmu ŠZaP	správná výslovnost, sebeobsluha (2x)	samostatnost, řeč (2x)	nevím (11x)	zralost postupně dochází časem a celý život se na něco připravujeme

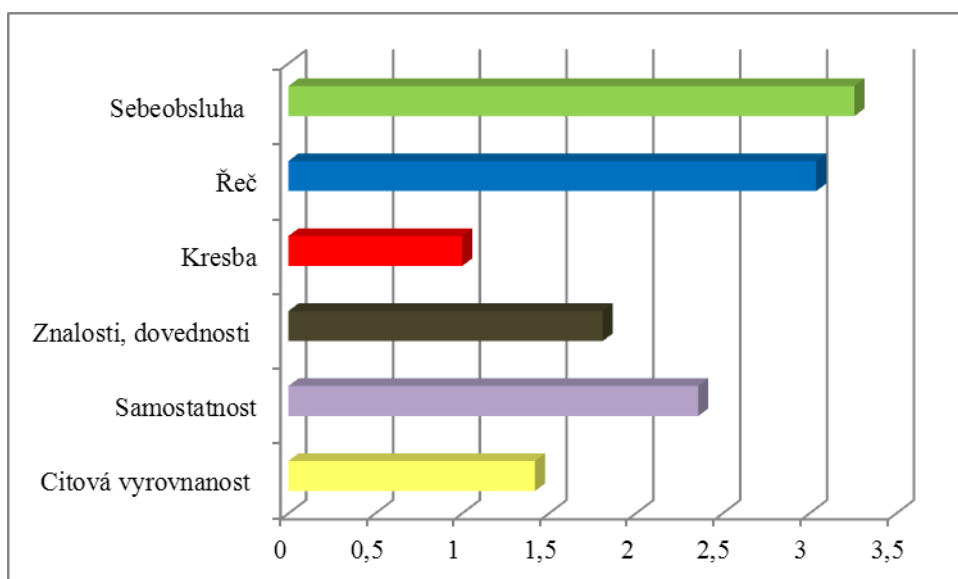
Položky dotazníku č. 12 a č. 13: **Seřad'te dané složky připravenosti dítěte do školy podle důležitosti a podle toho, jak si myslíte, že je má osvojené Vaše dítě.**

Subjektivní seřazení složek připravenosti dítěte rodiči velmi vypovídá o rozšířeném mýtu, že kresba slouží dítěti jen k zaplnění volného času a hry, protože se umístila v obou případech na posledním místě žebříčku (viz graf č. 2 a č. 3, s. 48), ačkoli je její úroveň i úchop tužky pro dítě rozhodující při osvojování psaní. Shodně se v obou případech umístila sebeobsluha, a to jako nejdůležitější složka a nejlépe osvojená dětmi, což autorka nevidí jako objektivní hodnocení, protože většina předškolních dětí si neumí např. zapnout knoflíky nebo zavázat tkaničky. Umístění řeči na druhém místě důležitosti naznačuje, že rodiče si jsou vědomi důležitosti správné výslovnosti dětí při vstupu do školy, a přestože úroveň komunikačních dovedností dnešních předškoláků obecně klesá, hodnotí rodiče řeč u svých dětí za druhou nejvíce osvojenou složku připravenosti.

Další složka samostatnost, která obsadila třetí místo, hodnotí dle autorky objektivně úroveň rozhodování a prosazování se dětí ve skupině i individuálně. Poslední složky – znalosti, dovednosti a citová vyrovnanost, si v grafech č. 2 a č. 3 vyměnily své pořadí, což ukazuje na fakt, že rodiče považují citovou vyrovnanost za více důležitou než znalosti a dovednosti, ale připouštějí, že jejich děti jsou citově nevyzrálé. Autorka se ztotožňuje s názorem rodičů, že potřebné znalosti a dovednosti nemusí dítě ovládat před nástupem do školy, ale získá je v průběhu učebního procesu. Případnou zanedbanost dítěte z rodiny lze cíleným rozvojem a přesně zaměřenou intervencí vyrovnat, pokud jsou ostatní složky školní zralosti a připravenosti v normě. Přehled o jednotlivých složkách je uveden v následujících grafech č. 2 a č. 3.

Graf č. 2: Důležitost složek připravenosti dítěte do školy

Graf č. 3: Osvojení složek připravenosti dětmi dle rodičů

Položka dotazníku č. 14: **Stačí ke zdárnému rozvoji dítěte a přípravě na školu podle Vás pravidelná docházka do MŠ?**

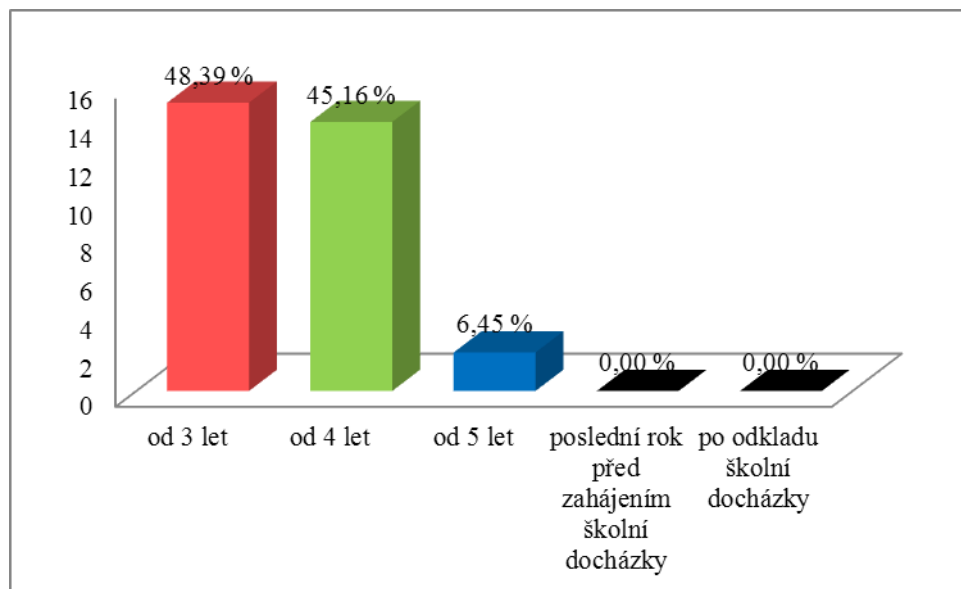
Tabulka č. 8: Dostatečnost docházky do MŠ k přípravě na školu

Zvolená odpověď	Počet odpovědí	Vyjádřeno v procentech
Ne	17	54,84 %
ano	14	45,16 %

Rodiče si jsou vědomi v 54,84 %, že pouze docházka do MŠ k rozvoji dítěte nestačí a i někteří (3) do dotazníku připsali také podíl rodiny (viz tabulka č. 8, s. 48).

Položka dotazníku č. 15: **Od kolika let by podle Vás mělo dítě k přípravě na školu navštěvovat MŠ?**

Přípravu na školu už od tří let věku dítěte by volilo nejvíce rodičů z dotazovaných a to 48,39 %, přičemž nejméně rodičů, 6,45 %, se kloní k přípravě dítěte až od 5 let věku. Předškolní věk je rozdělen na tři věková období (3–4, 4–5, 5–6), přičemž intenzivní, systematická příprava na školu začíná v MŠ v posledním ročníku, tedy přibližně od 5 let věku dětí. Všeobecný rozvoj dětí probíhá samozřejmě po celou dobu zahájení vzdělávání dítěte v MŠ, tedy i tříletých dětí. Názorně zobrazuje odpovědi rodičů o věku dítěte při přípravě na školu graf č. 4.

Graf č. 1: Věk dítěte při přípravě na školu v MŠ

Položka dotazníku č. 16: **Z čeho Vy rodiče máte největší obavy před vstupem vašeho dítěte do 1. ročníku?**

Rodiče se obávají jedné nebo i více věcí, nebo se neobávají vůbec žádných komplikací spojených s nástupem jejich dítěte do školy. Autorka sjednotila shodné a podobné odpovědi pod jeden název a seřadila obavy od nejčastěji uváděných po nejméně uváděné.

Nemá obavy 7x, pedagog 5x, precitlivělost 5x, soustředěnost 5x, učivo a povinnosti 5x, kolektiv 3x, kázeň 2x, šikana 1x, řeč 1x, zapomínání věcí 1x, sebeobsluha 1x.

Položka dotazníku č. 17: **Souhlasili byste s plošným celorepublikovým testováním předškoláků v MŠ podle standardů ministerstva školství?** (soubor kompetencí předškoláka)

Tabulka č. 9: Názor na testování dětí dle standardů

Zvolená odpověď	Počet odpovědí	Vyjádřeno v procentech
Ne	18	58,06 %
Ano	13	41,94 %

Více jak polovina rodičů, a to 58,06 %, by nesouhlasila s testováním předškoláků v MŠ (viz tabulka č. 9), což lze vysvětlit tím, že rodiče nevidí smysluplnost v porovnávání výkonů jednotlivých dětí v předškolním věku. Následující tabulka č. 10 ukazuje také na malou informovanost o standardech u veřejnosti.

Položka dotazníku č. 18: **Byli by podle Vás po zavedení standardů předškoláci lépe připraveni pro vstup do 1. ročníku ZŠ?**

Tabulka č. 10: Úroveň připravenosti dětí na školu dle standardů

Zvolená odpověď	Počet odpovědí	Vyjádřeno v procentech
Neumím posoudit	16	51,61 %
Ne	10	32,26 %
Ano	5	16,13 %

Z uvedených výsledků je patrné (viz tabulka č. 10), že více jak polovina rodičů neumí posoudit, zda by předškoláci byli lépe připraveni na školu po zavedení standardů. Z toho lze usuzovat, že rodiče nevědí, co si pod pojmem „Standards v předškolní výchově“ mají představit a bohužel ani učitelky mateřských škol dosud neobdržely od MŠMT jasnou koncepci dané problematiky, pouze mohly zaznamenat zmínky v odborném tisku. Sama autorka, učitelka MŠ, neshledává v testování předškoláků žádné pozitivum, které by mohlo přispět ke zlepšení vzdělávání v MŠ nebo prospělo samotným dětem.

Položky dotazníku č. 25: **Co si myslíte, že rozhoduje o úspěšnosti Vašeho dítěte v 1. ročníku ZŠ?**

Rozmanitost odpovědí se opírala dle úsudku autorky o zkušenosti rodičů z vlastních školních let nebo vycházela z poznatků při nástupu do školy staršího dítěte v rodině. Někdo odpovídal jedním, dvěma slovy (15), někdo víceslovně nebo celou větou (16). Nejčastěji

považují rodiče za strůjce úspěšnosti mimo jiné pedagoga – 12x, z toho – 8x uvedli rodiče pouze osobnost pedagoga. Různě formulované schopnosti a dovednosti dítěte – 8x, vhodná výuka, učení hrou, motivace apod. – 7x, příprava doma – 5x, kolektiv – 4x, spolupráce rodiny a školy – 4x, nevím 1x.

Z uvedených odpovědí je patrné, jak málo rodičů připouští vlastní podíl přičinění na úspěšnosti svého dítěte ve škole pravidelnou přípravou doma a jak je velký počet rodičů, kteří veškerou zodpovědnost kladou pouze na osobnost a přístup učitele.

6.1.2 Vyhodnocení zápisového listu

Zápisu k povinné školní docházce se v ZŠ a MŠ Zákupy, konaného dne 6. 2. 2013, zúčastnilo 34 dětí, 19 chlapců a 15 dívek navštěvujících mateřskou školu v Zákupích v doprovodu svých zákonných zástupců. Na stanovišti zjišťující úroveň řečových dovedností autorka zaznamenávala vadnou výslovnost jednotlivých dětí. Výsledky jsou zaznamenány v tabulce č. 11, rozdělené zvlášť na chlapce a dívky. Předškoláků s narušenou komunikační schopností je 17, tedy shodně jako bez narušené komunikační schopnosti.

Tabulka č. 11: Komunikační schopnosti předškoláků

Vadná výslovnost	r, ř	sykavky	více hlásek	celkem	bez vady	celkem
Dívky	4	0	3	7	8	15
Chlapci	2	1	7	10	9	19
Celkem	6	1	10	17	17	34

Následně byly zápisové listy autorkou společně s učitelkou, metodičkou 1. stupně, podrobeny analýze, rozděleny dle komunikačních schopností dětí na skupinu bez vady výslovnosti a skupinu s vadnou výslovností. Jednotlivé dovednosti a schopnosti dětí byly porovnány a zaznamenány do tabulky s uvedeným počtem dětí, které danou oblast školní zralosti mají osvojenou, tj. ovládají ji výborně, další částečně a dobře. Třetí sloupec udává počet dětí, které danou schopnost zatím neovládají, tj. nemají ji osvojenou nebo podaly v této oblasti dovedností pouze slabý výkon (viz tabulka č. 12, s. 52). Některé položky školní zralosti mají obě skupiny dětí osvojeny shodně nebo téměř shodně, jako znalost barev, geometrických tvarů, prostorovou orientaci a slovní zásobu a paměť, což zahrnuje popis obrázku a přednes básně nebo písničky z paměti.

Větší rozdíly ve výkonech lze vypožorovat v jednotlivých matematických dovednostech, kresbě postavy a rozumových schopnostech. Tato oblast byla posuzována např. přiřazováním dvojic obrázků, řazení jiných podle časové posloupnosti, hledáním na obrázcích tzv. nesmyslů nebo těch, které do dané skupiny obrázků nepatří apod.

Tabulka č. 12: Přehled schopností a dovedností dětí v zápisovém listu

Schopnost, dovednost	vadná výslovnost			správná výslovnost		
	ovládá	částečně	neovládá	ovládá	částečně	neovládá
barvy	16	0	1	16	1	0
geometrické tvarů	9	6	2	8	6	3
prostorová orientace	13	4	0	13	4	0
předpočetní představy	13	3	1	16	1	0
porovnávání čísels	12	5	0	16	1	0
znalost číslic	9	4	4	13	1	3
	20 a více	10–20	do 10	20 a více	10–20	do 10
číselná řada	6	8	3	12	5	0
	výborně	dobře	slabě	výborně	dobře	slabě
rozumové schopnosti	3	12	2	12	5	0
slovní zásoba	13	3	1	15	2	0
slovní paměť	16	0	1	16	1	0
kresba	5	11	1	10	7	0

6.1.3 Ověření platnosti předpokladů

Předpoklad č. 1: Lze předpokládat, že čím vyššího vzdělání rodiče dosáhnou, tím více budou mít vyhraněný názor na školní zralost a připravenost (položka dotazníku č. 2, č. 11).

Ověření předpokladu: Předpoklad byl ověřen jako platný (viz tabulka č. 13, s. 53). Dle procentuálního vyjádření je patrné, že rodiče se základním vzděláním (ZV) neměli ve 100,00 % žádný názor na školní zralost a připravenost (ŠZaP), rodiče se středním odborným vzděláním (SO) neměli v 55,56 % žádný názor na ŠZaP a pouze v 11,11 % vyjádřili částečnou znalost pojmu ŠZaP. Se zvyšujícím se vzděláním rodičů narůstá také jejich znalost pojmu ŠZaP, kdy 38,46 % rodičů se středním odborným vzděláním s maturitou (SM) má nedostatečnou znalost pojmu a 100,00 % rodičů s vyšším odborným vzděláním (VO)

prokázalo už částečnou znalost pojmu ŠZaP. Celých 50,00 % rodičů s vysokoškolským vzděláním (VŠ) vyjádřilo v dostatečné kvalitě názor na ŠZaP a jen 16,66 % vysokoškoláků má zastoupení v ostatních postupně sestupujících kategoriích vyjadřujících míru znalosti pojmu mezi rodiči o ŠZaP. Pro lepší přehlednost jsou rozhodující hodnoty podbarveny.

Tabulka č. 13: Znalost pojmu školní zralost a připravenost rodiči

Znalost pojmu ŠZaP	Dostatečná		Částečná		Nedostatečná		Žádná	
Vzdělání rodičů	Počet rodičů	Vyjádřeno v procentech	Počet rodičů	Vyjádřeno v procentech	Počet rodičů	Vyjádřeno v procentech	Počet rodičů	Vyjádřeno v procentech
ZV (2)	0	0,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %	2	100,00 %
SO (9)	0	0,00 %	1	11,11 %	3	33,33 %	5	55,56 %
SM (13)	3	23,08 %	1	7,69 %	5	38,46 %	4	30,77 %
VO (1)	0	0,00 %	1	100,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %
VŠ (6)	3	50,00 %	1	16,66 %	1	16,66 %	1	16,66 %
Celkem	6	19,35 %	4	12,91 %	9	29,03 %	12	38,71 %

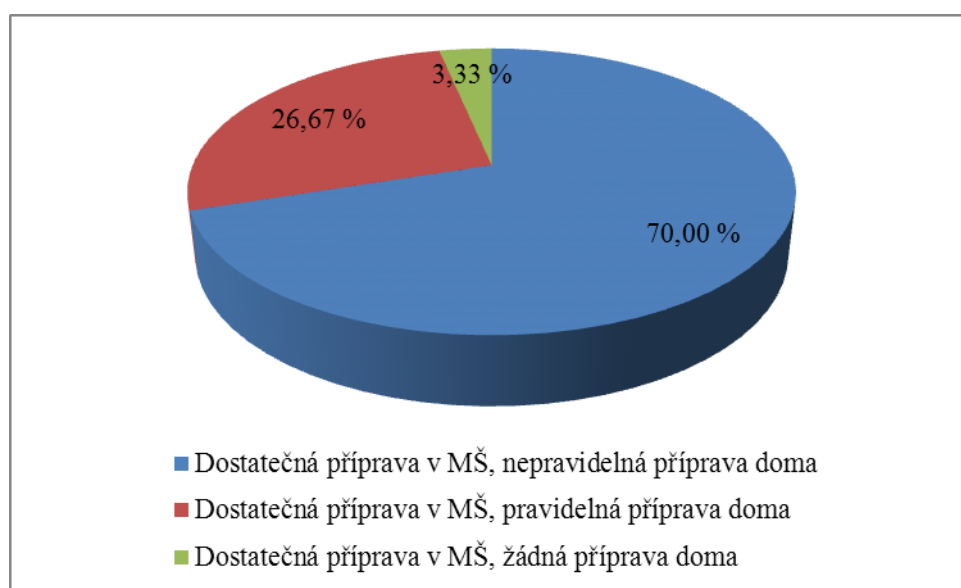
Následující tabulka č. 14 informuje o názorech rodičů na školní zralost a připravenost v dalších položkách dotazníku (č. 14, č. 15, č. 25) podle zařazení do kategorií v předchozí tabulce č. 13. Odpovědi jsou nejednotné, názory se liší i mezi těmi rodiči, kteří jsou zařazeni do stejné kategorie znalosti pojmu ŠZaP, ale lze vypožorovat, že vyhraněný a obecně platný názor má většina rodičů v nejvyšší dostatečné kategorii a naopak. Zajímavé je zjištění, že rodiče, kteří nemají žádný názor na ŠZaP, označili nejčastěji „více okolností“ rozhodujících o úspěchu dítěte v 1. ročníku ZŠ, jelikož si jsou patrně vědomi důležitosti přípravy na vyučování doma a spolupráce rodiny a školy.

Tabulka č. 14: Názory rodičů na školní zralost a připravenost

Názory rodičů na školní zralost a připravenost									
Povědomí o ŠZ	Věk dítěte – příprava na školu	3 roky	4 roky	5 let	Stačí pravidelná docházka do MŠ		Co rozhoduje o úspěchu dítěte		
					Ano	Ne	Pouze pedagog	Více okolností	Ostatní
		Počet odpovědí				Počet odpovědí		Počet odpovědí	
Dostatečné		1	4	1	1	5	1	4	2
Částečné		1	2	1	2	2	0	1	3
Nedostatečné		5	4	0	6	3	4	2	3
Žádné		8	4	0	5	7	3	6	4
Celkem		15	14	2	14	17	8	13	12

Předpoklad č. 2: Lze předpokládat, že jestliže rodiče považují předškolní přípravu svých dětí ke školní docházce v mateřské škole za dostatečnou, pak se přípravě svého dítěte na školní docházku věnují nepravidelně (položka dotazníku č. 5, č. 8).

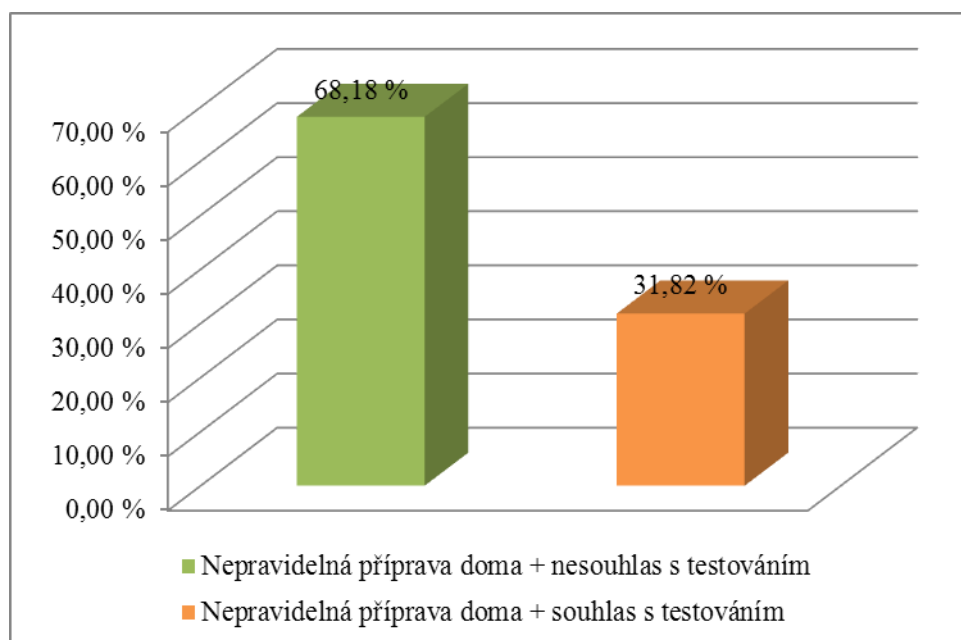
Ověření předpokladu: Předpoklad byl ověřen jako platný. S dostatečnou přípravou v MŠ se ztotožňuje 30 rodičů z dotázaných (viz tabulka č. 2, s. 44) a z nich se přípravě svého dítěte na školu věnuje 21 rodičů nepravidelně, 8 rodičů pravidelně a 1 rodič se přípravě svého dítěte na školu nevěnuje. Procentuální znázornění je patrné v grafu č. 5, kdy 70,00 % rodičů považujících přípravu v MŠ za dostatečnou se věnuje přípravě svého dítěte nepravidelně, což je více jak polovina z dotázaných rodičů.

Graf č. 2: Rozložení přípravy dítěte na školu rodiči v procentech

Předpoklad č. 3: Lze předpokládat, že jestliže se rodiče přípravě svého dítěte na školní docházku věnují nepravidelně, pak nebudou souhlasit s plošným celorepublikovým testováním předškoláků (položka dotazníku č. 8, č. 17).

Ověření předpokladu: Předpoklad byl ověřen jako platný. Nepravidelné přípravě svého dítěte na školu se věnuje 22 z dotázaných rodičů (viz tabulka č. 5, s. 45), z nichž 15 nesouhlasí s testováním předškoláků podle standardů MŠMT. Zbývajících 7 rodičů by s celorepublikovým testováním předškoláků souhlasilo. Pro lepší názornost je rozložení postoje rodičů procentuálně znázorněno v následujícím grafu č. 6. Z uvedených údajů je patrné, že více jak polovina rodičů s nepravidelnou přípravou svého dítěte na školu nesouhlasí s celorepublikovým testováním předškoláků.

Graf č. 3: Míra postoje rodičů k testování předškoláků

Předpoklad č. 4: Lze předpokládat, že rodiče budou více informací o školní zralosti hledat na internetu než v odborné literatuře (položka dotazníku č. 9).

Ověření předpokladu: Předpoklad byl ověřen jako platný. Z hodnocení položky dotazníku č. 9 vyplynulo, že 3 rodiče (9,67 %) hledali informace o školní zralosti na internetu a pouze 2 rodiče (6,45 %) v odborné literatuře (viz graf č. 1, s. 46).

Předpoklad č. 5: Lze předpokládat, že děti s narušenou komunikační schopností budou při zápisu ke školní docházce méně úspěšné než děti bez narušené komunikační schopnosti.

Ověření předpokladu: Předpoklad byl ověřen jako platný. Děti bez narušené komunikační schopnosti (správná výslovnost) podaly při zápisu lepší výkon v 7 oblastech (zelené podbarvení) posuzovaných dovedností a schopností, z toho ve 3 výraznější než děti s narušenou komunikační schopností (vadná výslovnost), které byly úspěšnější pouze v 1 oblasti a to nepatrně. Ve 3 oblastech školní zralosti (oranžové podbarvení) prokázaly obě skupiny dětí shodný výkon. Následující tabulka č. 15 (s. 56) shrnuje procentuální zastoupení dětí s výborně ovládanými schopnostmi a dovednostmi při posuzování školní zralosti.

Tabulka č. 15: Vyjádření úspěšnosti dětí při zápise v procentech

Výborně ovládané položky školní zralosti	barvy	geometrické tvary	prostorová orientace	předpočetní představy	porovnávání čísel	znalost čísel	číselná řada 20 a více	rozumové schopnosti	slovní zásoba	slovní paměť	kresba
Vadná výslovnost	94,12 %	52,95 %	76,47 %	76,47 %	70,59 %	52,95 %	35,25 %	17,65 %	76,47 %	94,12 %	29,41 %
Dobrá výslovnost	94,12 %	47,06 %	76,47 %	94,12 %	94,12 %	76,47 %	70,59 %	70,59 %	88,24 %	94,12 %	58,82 %

V této části bakalářské práce autorka sumarizovala a graficky představila výsledky dotazníkového šetření a vyhodnotila pomocí metody studia a analýzy dokumentu zápisový list, včetně ověření předpokladů pedagogického průzkumu. Slovní shrnutí praktické části bude obsaženo v následující kapitole.

6.2 Shrnutí výsledků praktické části a diskuze

Výsledky praktické části bakalářské práce autorka konfrontovala s vyjádřením odborníků v aktuálních číslech časopisů Učitelské noviny a Informatorium 3–8, které pedagogy informují o nejpálčivějších tématech současného školství. Pro zdůraznění důležitosti komunikačních schopností předškoláků se autorka opírala o publikaci Vývojová psychologie od Vágnerové (2000).

Prostřednictvím dotazníku bylo zjištěno, že 100,00 % rodičů se základním vzděláním a 55,56 % rodičů se středním odborným vzděláním nemělo představu o tom, co zahrnuje pojem školní zralost a připravenost. Až se vzrůstajícím vzděláním rodičů vzrůstala také jejich informovanost a vyhraněný názor na danou problematiku, kdy 23,08 % rodičů se středním odborným vzděláním s maturitou, 50,00 % rodičů s vysokoškolským vzděláním a 100,00 % rodičů s vyšším odborným vzděláním prokázalo dostatečnou znalost pojmu školní zralosti a připravenosti. Na druhé straně už méně pozitivní je výsledek šetření, že 70,97 % rodičů si neprostudovalo žádnou odbornou literaturu zabývající se školní zralostí a připraveností, pouze 6,45 % rodičů tak učinilo. V době trávení volného času a hledání veškerých informací na internetu jej za tímto účelem využilo pouhých 9,67 % rodičů. Pozitivně lze hodnotit, že 96,77 % rodičů považuje přípravu svých dětí v MŠ za dostatečnou, ale rodiče nemohou spoléhat pouze na ni, protože za výchovu a vzdělání dítěte je vždy zodpovědný rodič.

Dětský psycholog Václav Mertin (2013, s. 15) nepochybuje o nezastupitelném významu prvních let života dítěte, kdy každá událost i osoba ovlivní jeho budoucnost. Nejen rodiče, ale i mateřská škola přinášející dítěti důležité podněty je významným doplňkem a obohacením rodinné edukace, někdy i hodnotnou dílčí náhradou. *Taková situace, kdy rodiče se dítěti nevěnují vůbec, nastává dle autorky zcela výjimečně, i když vyloučit se zcela nedá, což dokládá výsledek 3,23 % rodičů, kteří na přípravě dítěte do školy s MŠ nespolupracují.* Mertin (2013, s. 15) vyzdvihuje nade vše rodinnou výchovu a docházka do mateřské školy by určitě neměla být povinná. Lepší podmínky v nich, které musí zajistit stát, dovedou učitelky k výraznějšímu individuálnímu přístupu ke každému dítěti a přispějí ke snížení počtu odkladů školní docházky. Bude však nutné, aby základní vzdělání podporovalo úspěch všech dětí a ještě více se propojilo s předškolním vzděláváním. *Úspěch dítěte v prvních dnech zahájení školní docházky je nezbytný proto, aby dítě, které se do školy na základě dojmů získaných při zápisu těší, nebylo zklamáno a chodilo do školy rádo.* Spousta dětí má v předškolním věku již rozvinuté dovednosti formálního vzdělávání a naopak u některých dětí ani intenzivní příprava v mateřské škole nevykompenzuje fatální nedostatky v rodinné péči. Proto by měla mateřská škola poskytovat ve větší míře poradenskou činnost pro rodiče, pomáhat s řešením výchovných problémů, být partnerem pro rozhovor, ale samozřejmě nenahrazovat odborné poradenské služby. *Na tato doporučení autorka směřovala následná navrhovaná opatření.*

Přechod mezi mateřskou a základní školou by měl být pozvolný a navazující, ale rámcové vzdělávací programy pro oba typy škol nenavazují a jak uvádí Šteflová (2013, s. 10, 11), pedagogové ze základních škol připouštějí neznalost RVP PV. Sílí tlak elementaristů, aby mateřské školy přizpůsobily obsah vzdělávání požadavkům základních škol, což se mnohdy projeví kladením vysokých nároků na děti při zápisech do prvního ročníku. V RVP PV je nastavena snaha o maximální rozvoj předpokladů každého jednotlivce, nikoli dosažení stejné úrovně kompetencí u všech dětí, tj. stejné startovní čáry a nachystání vzorných žáčků. *Z výsledku studia a analýzy zápisového listu je patrné, že děti dosáhly při hodnocení školní zralosti různých výsledků, kdy 1–12 dětí dané schopnosti a dovednosti mělo rozvinuto částečně a 1–4 děti velmi slabě nebo je vůbec neovládalo, přesto nebyly k povinné školní docházce přijaté pouze 2 děti.* Lepší informovanost a spolupráci prokazují společná zařízení ZŠ a MŠ, a to v menších městech a na vesnicích, kdy záleží hlavně na postoji vedení základní školy.

Velmi důležitou otázkou, kterou musí řešit každý učitel, je vztah biologických a sociálních faktorů v rozvoji každého dítěte. Chtějí-li učitelé dosáhnout dobrých výsledků, musí, jak správně referuje Švarcová (2012, s. 14, 15), respektovat individuální zvláštnosti jednotlivých dětí ve třídě, jejich genetické dispozice a sociální podmínky, které determinují jejich vývoj. *Tento názor, jak vyplynulo z dotazníkového šetření, sdílí 12 rodičů, což činí 38,71 % z 31 dotázaných.* Individuální schopnosti je možné výchovou a vzděláním záměrně, soustavně a cílevědomě rozvíjet, avšak zároveň je nutné brát v úvahu, že každý jedinec má své limity a omezení, která ani vůlí není schopen překonat. *Z tohoto důvodu autorka není přesvědčená o smysluplnosti zavádění testování předškoláků podle standardů MŠMT, zároveň také proto, že každé dítě nenavštěvuje MŠ stejně dlouhou dobu, což jako podmíněnost úspěchu dokládá následující text.* Psychologický výzkum prokázal, že čím je kvalitnější předškolní výchova, tím více schopností se u dítěte může rozvinout a tím větší bude jeho školní úspěšnost, přičemž růst vědomostí a dovedností se odvíjí od délky předškolního vzdělávání. Do jaké míry se různé schopnosti dítěte mohou rozvinout, je závislé na kvalitě rodinné výchovy, předškolního vzdělávání a vhodném výběru školy (Švarcová 2012, s. 14, 15).

Nad smyslem plošného testování dětí, které končí docházku v mateřské škole, se zamýšlí ve svém článku Kramulová (2012, s. 16, 17) a uvádí současnou legislativu, která nepřipouští vliv výsledku na odklad ani nástup dítěte do první třídy. O odklad žádají rodiče, a pokud se nezmění zákon, nelze dítě na základě výsledku testování povinně „poslat“ do školy, nebo povinně nařídit odklad. *Z odpovědí rodičů v dotazníku jasně vyplynulo, že 58,06 % z nich nesouhlasí s testováním dětí v MŠ a 51,61 % rodičů neumí posoudit, zda by poté byly předškoláci lépe připraveni na vstup do školy.* Má-li být cílem testování vytvořit pomyslný srovnávací seznam úspěšných a neúspěšných mateřských škol, nebude v současné situaci jejich přeplněnosti a nedostatku volné kapacity toto hledisko dle Kramulové (2012, s. 16, 17) pro rodiče rozhodující. Zároveň nelze zajistit utajení takového testu a následné drilování dětí v mateřských školách k lepšímu výsledku, což by jistě k pozvednutí úrovně jejich práce nepřispělo. Dítě se má do šesti let všestranně rozvíjet a není nutné zjišťovat, co k danému datu aktuálně ovládá a umí.

Protipólem neopodstatněných odkladů na žádost rodičů, které jsou v bakalářské práci též zmiňovány na s. 35, 36, jsou předčasné nástupy dětí do školy (s. 15, 16), které autorka nepovažuje za rozumná rozhodnutí rodičů a snaží se jim z pozice učitelky MŠ takový krok rozmluvit. K předčasným nástupům do školy, je skeptická rovněž psycholožka Halíková

(in Kramulová 2012, s. 16, 17) i u nadaných předškoláků a zároveň k testování jejich inteligence. Rodiče s takovým požadavkem by se měli spíše zamyslet, jak dítě dále rozvíjet, protože nástup do školy o rok nebo dva dříve, je z hlediska vývoje dítěte riskantní. Nadprůměrně inteligentní pětileté dítě se ocitne ve třídě sedmiletých dětí, které mají zcela jiné zájmy, a není jisté, zda bude schopno svou inteligenci uplatnit v nepříznivém sociálním prostředí. Pro takové dítě je mnohem příznivější ponechat mu vedoucí úlohu ve skupině stejně starých dětí, rozvíjet jeho talent náročnějšími úkoly, protože v opačném případě by se dítě nemuselo mezi staršími cítit dobře a mohlo by si přestat věřit.

Pro adaptaci na školu vyzdvihuje Vágnerová (2000, s. 144) úroveň verbální komunikace. Jakýkoli nedostatek nebo porucha řeči, především porucha artikulace, narušuje vztah dítěte s učitelem i s třídním kolektivem a dítě bývá automaticky podhodnocováno, cítí úzkost, strach a z toho vyplývající nejistotu. Dítě se nakonec komunikaci vyhýbá, dostává se do sociální izolace a zvýšeného rizika školní neúspěšnosti a následných neurotických poruch řeči, především zadrhávání, resp. koktavosti.

Přítomností autorky při zápisu ke školní docházce byla u 50,00 % předškoláků zjištěna narušená komunikační schopnost, tj. vadná výslovnost jedné nebo více hlásek, což jistě ztíží práci učitelek budoucích prvňáčků a zvýší úsilí jediné logopedické asistentky na škole. Lze se domnívat, že před nástupem do školy, se 6 dětí s vadnou výslovností hlásky r a ř ještě přirozeným zráním a vývojem zařadí mezi děti bez narušené komunikační schopnosti. Autorka rovněž předpokládá, že i ostatní předškoláci, pod vedením dvou logopedických asistentek, učitelek MŠ, ve spolupráci s rodiči, odstraní nebo výrazně zlepší svou vadnou výslovnost hlásek. Do zahájení nového školního roku zbývá cca 5 měsíců a vývoj dětí je velmi individuální a nepředvídatelný.

Závěr

Předložená bakalářská práce se zabývala obecnou charakteristikou školní zralosti a připravenosti s využitím pohledu odborníků z řad uznávaných pedagogů a psychologů, názorem rodičů předškoláků na danou problematiku a mírou školní zralosti a připravenosti současných předškoláků.

Cílem práce bylo teoreticky zmapovat pojem školní zralost a připravenost a prakticky zhodnotit na vybraném vzorku respondentů postoje rodičů ke školní zralosti a připravenosti a k předškolní přípravě jejich dětí v mateřské škole, současně také zjistit míru školní zralosti a připravenosti předškolních dětí v mateřské škole při ZŠ a MŠ Zákupy.

V teoretické části práce autorka použila k dosažení cíle četbu a studium publikací odborníků zabývajících se daným tématem a prostřednictvím hlavních myšlenek charakterizovala školní zralost a připravenost v podobě tělesné, kognitivní, emoční a sociální zralosti. Zároveň také vymezila požadavky předpokladů kladených na úspěšnost dítěte ve škole, zmínila se o klíčových kompetencích dítěte, osvojených před vstupem do školy, které jsou součástí RVP PV, zaměřila se na formu a funkci zápisu do školy, zabývala se nástupem dítěte do školy z pohledu rodiny a problematikou školní nezralosti. V závěru teoretické části bakalářské práce se autorka věnuje případným odkladům školní docházky a jejich legislativě.

Metodou, která přispěla k dosažení stanoveného cíle pedagogického průzkumu v praktické části, byla analýza zápisového listu, jehož prostřednictvím byla vyhodnocena školní zralost dětí při zápisu k povinné školní docházce a její možná podmíněnost narušenou komunikační schopností. Pomocí kvantitativní metody sběru dat a jejich logického třídění byla zmapována vyhraněnost názorů respondentů na školní zralost a připravenost. Respondenti průzkumu byli rodiče předškolních dětí a děti ze ZŠ a MŠ Zákupy.

Dotazník, který zjišťoval, jak často a zda vůbec se věnují rodiče přípravě svého dítěte ke školní docházce, zároveň mapoval jejich názory na předškolní přípravu dětí v mateřské škole, byl poměrně obsáhlý. Záměrem autorky bylo zjistit co nejvíce informací od rodičů a na základě těchto zjištění získat představu o názorech rodičů na danou problematiku a stanovit plán spolupráce mezi mateřskou školou a rodiči. K vysoké účasti rodičů na pedagogickém průzkumu přispěla v nemalé míře osobní intervence a znalost autorky se zúčastněnými, její individuální přístup se zachováním nezbytné anonymity.

Výhodou při naplňování cíle bakalářské práce byla vstřícnost vedení ZŠ a MŠ Zákupy k záměrům autorky, která je zároveň zaměstnancem zmíněné příspěvkové organizace, provést ve škole pedagogický průzkum. Povzbuzující byl projevený zájem vedení o seznámení se s dotazníkem, který bude rodičům dětí předložen a ochota učitelek 1. stupně ZŠ spolupracovat s autorkou při zápisu k povinné školní docházce.

Přínosem předložené bakalářské práce je potvrzení teoretických náhledů na školní zralost a připravenost, tak jak jsou prezentovány v odborné literatuře. Praktický přínos spatřuje autorka ve zjištěných datech, jejichž prostřednictvím lze lépe porozumět problémům dnešních rodičů a zlepšit tak spolupráci mateřské školy s rodiči dětí, což bude obsahem následující kapitoly v navrhovaných opatřeních.

Námětem pro další možný průzkum by mohlo být zhodnocení názorů rodičů k dané problematice po několika letech ve stejné organizaci a přinést zpětnou vazbu dané spolupráce. Zhodnotit školní úspěšnost a komunikační schopnosti dnešních předškoláků v ZŠ a MŠ Zákupy za 2 roky by mohlo přispět k zaměření rozvoje dětí a jejich přípravu ke školní docházce v mateřské škole.

Návrh opatření

Na základě výše shrnutých zjištění lze navrhnout následující opatření, spočívající ve zlepšení spolupráce mateřské školy a rodičů dětí navštěvujících mateřskou školu. Již na začátku školního roku, ve kterém 5–6 leté děti půjdou k zápisu k povinné školní docházce, uspořádat pro rodiče v mateřské škole informativní schůzku, kam bude pozvána také metodička 1. stupně základní školy. Obsahem schůzky bude seznámit rodiče s pojmy školní zralost a připravenost i s konkrétními požadavky kladenými na dítě u zápisu. Pro lepší představu rodičů o dané problematice, obdrží každý tzv. Desatero pro rodiče předškolního věku (viz příloha č. 3), nad kterým bude rozvinuta diskuze a zodpovězeny případné dotazy rodičů. Hlavním smyslem schůzky bude informovat rodiče, že za výchovu a vzdělání svých dětí odpovídají především oni sami a za tímto účelem jim bude nabídnut seznam odborné literatury (viz příloha č. 4), ve kterém budou moci najít inspiraci a odpovědi na jim nejasné otázky týkající se přípravy dětí do školy.

Důležitým prostředkem pro vytvoření spolupráce rodičů při rozvoji klíčových kompetencí předškolních dětí bude uspořádat tzv. „Den otevřených dveří“. Rodiče se tak budou moci seznámit se stylem práce a metodami používanými učitelkami MŠ při každodenní práci s dětmi, s ukázkami pracovních listů a možnostmi si je odnést a dokončit daný úkol doma společně. Hlavním úkolem MŠ bude zaměřit se na poskytování poradenské činnosti pro rodiče, být jejich partnerem a společníkem v péči o jejich děti.

Proto by mateřská škola měla být dostupná pro každé dítě alespoň v posledním roce před vstupem do školy, měly by se v ní snížit maximální počty dětí ve třídě a posílit obecné i speciálně-pedagogické vzdělání učitelek. Ideální situace by nastala, pokud by každá učitelka MŠ byla zároveň logopedickou asistentkou a zápisy do škol by probíhaly až v červnu, což bez změny příslušné legislativy a navýšení finančních prostředků na školství nebude možné uskutečnit. Zároveň nereálným, zato smysluplným opatřením se jeví možnost ovlivnit MŠMT v zamýšleném testování předškoláků a v umisťování dvouletých dětí do mateřských škol a za tímto účelem chystaných úprav RVP PV.

Významným opatřením ke zlepšení spolupráce MŠ a ZŠ a zajištění pokračujícího individuálního přístupu k dětem bude zrealizovat na konci školního roku v MŠ návštěvu učitelek budoucích prvňáčků. Umožnit, aby se dopředu seznámily s dětmi v jejich přirozeném

prostředí, s dovednostmi a schopnostmi, které si osvojily a které je třeba ještě rozvíjet a vyvarovat se tak kladení nepřiměřených požadavků na děti v prvních měsících školního roku. Pro zvýšení zájmu dětí o učení a rozptýlení případných obav dětí z nástupu do školy uskutečnit pro předškoláky návštěvu v 1. ročníku ZŠ a hravou formou je zapojit do výuky společně se školáky. Zážitky z netradičního dne jistě ovlivní náhled dětí na školu a posílí jejich sebevědomí.

Seznam použitých zdrojů

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V., 2010. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 1. vyd. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-2569-4.

BRIERLEY, J., 1996. *7 prvních let života rozhoduje*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-109-6.

IPPP ČR, 2013. Podpora diagnostické a intervenční činnosti v PPP v rámci aktivit NÚV, divize IPPP. In: *Diagnostika* [online]. [vid. 13. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.ippp.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=317&Itemid=329#page.

KRAMULOVÁ, D., 2012. Má smysl testování předškoláků? *Informatorium 3-8*. Roč. 19, č. 9, s. 16, 17. ISSN 1210-7506.

KROPÁČKOVÁ, J., 2008. *Budeme mít prvňáčka: pro rodiče dětí od 5 let*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-359-8.

KŘIŠŤANOVÁ, L., 1998. *Diagnostika laterality a metodika psaní levou rukou*. 4. upravené vyd. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 80-7041-914-8.

KUTÁLKOVÁ, D., 2005. *Jak připravit dítě do 1. třídy: rozvoj obratnosti, smyslové vnímání, řeč, náměty na hry, kresba, školní zralost*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1040-4.

LECHTA, V., 2002. *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-572-5.

MATĚJČEK, Z., 2007. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-325-3.

MATĚJČEK, Z., 1991. *Praxe dětského psychologického poradenství*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-04-24526-9.

MATĚJČEK, Z., 2005. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-0870-1.

MERTIN, V., 2013. Budoucnost. *Informatorium 3-8*. Roč. 20, č. 2, s. 15. ISSN 1210-7506.

NK ČR, 2013. Databáze Národní knihovny ČR. In: *NKC – Online katalog Národní knihovny ČR* [online]. [cit. 28. 2. 2013]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=nkc.

PETRŮ-KICKOVÁ, P., 2012. Připravuje RVP PV děti na vzdělávání v ZŠ? *Učitelské noviny*. Roč. 115, č. 46, s. 17. ISSN 0139-5718.

PRACOVNÍ SKUPINA, 2012. Desatero pro rodiče. In: *MŠMT* [online]. 18. 4. 2012 [vid. 25. 8. 2012]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/21828_1_1/.

RVP PV, 2005. Klíčové kompetence. In: *MŠMT* [online]. 15. 2. 2005. Aktualizováno 15. 12. 2009 [vid. 25. 8. 2012]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/Files/DOC/MJRVPPVdoVestnikupokorekture2.doc>.

RÝDL, K., 1993. *Vybíráme školu pro svoje dítě*. Praha: Grada. ISBN 80-7169-032-5.

SKUTIL, M. aj., 2011. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-778-7.

SPÁČILOVÁ, H., 2003. *Pedagogická diagnostika v primární škole I*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-0568-7.

SPÁČILOVÁ, H., 2009. *Pedagogická diagnostika v primární škole*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2264-0.

ŠTEFLOVÁ, J., 2013. Je zápis přijímací zkouškou? *Učitelské noviny*. Roč. 116, č. 1, s. 10, 11. ISSN 0139-5718.

ŠVARCOVÁ, I., 2012. Vzdělávání a jeho podmínky. *Učitelské noviny*. Roč. 115, č. 42, s. 14,15. ISSN 0139-5718.

VÁGNEROVÁ, M., 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.

VALENTOVÁ, L., 2001. Vstup dítěte do školy z hlediska školní připravenosti. In Kolláriková, Z., Pupala, B., eds. *Předškolní a primární pedagogika*. 1. vyd. Praha: Portál, s. 219–232. ISBN 80-7178-585-7.

VERECKÁ, N., 2002. *Jak pomáhat dětem při vstupu do školy: Je vaše dítě zralé pro školu? A vy?* Praha: Lidové noviny. ISBN 80-7106-474-2.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2004, částka 190, s. 10274–10297 [vid. 15. 9. 2012]. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>.

Zákon č. 472/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2011, částka 161. s. 6318–6325 [vid. 15. 9. 2012]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/19446_1_1/.

ZELINKOVÁ, O., 2007. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-326-0.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Dotazník pro rodiče dětí nastupujících do 1. ročníku ZŠ a MŠ Zákupy (viz text na s. 40)

Příloha č. 2 – Zápisový list testující školní zralost (viz text na s. 40)

Příloha č. 3 – Desatero pro rodiče dětí předškolního věku (viz text na s. 31, 32)

Příloha č. 4 – Seznam odborné literatury pro rodiče předškoláků (viz text na s. 62)

Příloha č. 5 – Obligatorní diagnostika v PPP (viz text na s. 33)

Příloha č. 6 – Seznam publikací pro rozvoj předškoláků v MŠ (viz text na s. 17, 29)

Dotazník pro rodiče dětí nastupujících do 1. ročníku ZŠ a MŠ Zákupy

Vážený rodiče, žádám Vás o vyplnění dotazníku, který mi bude nápomocen k vypracování bakalářské práce na téma Školní zralost a připravenost při mém studiu Speciální pedagogiky na Technické univerzitě v Liberci. Vámi poskytnuté údaje budou sloužit pouze statisticky tomuto účelu a zaručuji Vám tímto naprostou anonymitu získaných informací. Odpovězte, prosím, na všechny otázky, žádnou nevynechávejte (pokud tak není uvedeno) a Vámi zvolenou odpověď označte křížkem (pokud není uvedeno jinak). Vyplnění dotazníku Vám nezabere více jak 15. minut. Děkuji Vám za ochotu a čas, který budete vyplňování dotazníku věnovat.

Pavla Králová, učitelka MŠ

1. Pohlaví Vašeho dítěte

- ☐ Chlapec
- ☐ Dívče

2. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

- ☐ Základní
- ☐ Střední odborné
- ☐ Střední odborné s maturitou
- ☐ Vyšší odborné
- ☐ Vysokoškolské

3. Vaše místo trvalého pobytu

- ☐ město
- ☐ vesnice

4. Sledujete na nástěnkách v MŠ obsah vzdělávací práce na příslušný týden?

- ☐ Ano, pravidelně
- Co jste hodnotili kladně?

.....
Co jste hodnotili záporně?

.....

- ☐ Ano, nepravidelně
- Co jste hodnotili kladně?

.....
Co jste hodnotili záporně?

.....
☐ Ne

5. Přípravuje MŠ Vaše dítě do školy dostatečně?

☐ Ano

☐ Částečně

V které oblasti nepřipravuje?

.....

☐ Ne

6. Ptáte se učitele v MŠ na školní zralost a připravenost Vašeho dítěte?

☐ Ano

☐ Ne

7. Uvažujete u Vašeho dítěte o odkladu školní docházky?

☐ Ano

Z jakého důvodu?

.....

☐ Ne

8. Připravujete se s Vaším dítětem před zápisem k povinné školní docházce na vstup do 1. ročníku ZŠ?

☐ Ano, pravidelně

Jak?.....

☐ Ano, nepravidelně

Jak?.....

☐ Ne, plně důvěřujeme MŠ

9. Prostudovali jste si odbornou literaturu zabývající se školní zralostí a připraveností?

☐ Ano

Jakou?(název, autor)

.....

.....

☐ Ne (vynechte otázku č. 10)

☐ Hledáme informace z jiných zdrojů

Jakých?

.....

10. Řídili jste se doporučenými radami?

☐ Ano

Pokud ano, která rada se vám osvědčila a naopak?

.....

.....

.....

☐ Ne

11. Které oblasti vývoje zahrnuje podle Vás pojem školní zralost a připravenost?

.....

.....

.....

12. Seřad'te dané složky připravenosti dítěte do školy podle důležitosti, očísľujte je od 1 do 6.

sebeobsluha – řeč – kresba – znalosti, dovednosti – samostatnost – citová vyrovnanost

13. Seřad'te nyní tyto pojmy podle toho, jak si myslíte, že je má osvojené Vaše dítě (od nejvíce osvojené po nejméně osvojené).

sebeobsluha – řeč – kresba – znalosti, dovednosti – samostatnost – citová vyrovnanost

14. Stačí ke zdárnému rozvoji dítěte a přípravě na školu podle Vás pravidelná docházka do MŠ?

☐ Ano

☐ Ne

15. Od kolika let by podle Vás mělo dítě k přípravě na školu navštěvovat MŠ? (zatrhněte pouze jednu odpověď)

☐ od 3. let

☐ od 4. let

☐ od 5. let

☐ poslední rok před zahájením školní docházky

☐ po odkladu školní docházky

16. Z čeho Vy rodiče máte největší obavy před vstupem Vašeho dítěte do 1. ročníku?

.....
.....
.....

17. Souhlasili byste s plošným celorepublikovým testováním předškoláků v MŠ podle standardů Ministerstva školství? (soubor kompetencí předškoláka)

☐ Ano

☐ Ne

18. Byli by podle Vás po zavedení standardů předškoláci lépe připraveni pro vstup do 1. ročníku ZŠ?

☐ Ano

☐ Ne

☐ Neumím posoudit

19. Zazněla u Vás doma někdy věta typu: „Počkej ve škole,...!“

☐ Ano

☐ Ne

20. Má Vaše dítě vlastní pokoj, koutek, stůl na přípravu do školy, kreslení, tvoření?

☐ Ano

☐ Ne

21. Změní se Vašemu dítěti s nástupem do školy denní režim?

- ☐ Ne, režim spánku, hraní, jídla, povinností atd. jsme dodržovali vždy.
- ☐ Ne, neuznáváme výchovu s pevným denním režimem. Dětský organismus si sám určí, kdy je unaven, kdy má hlad nebo potřebu spánku.
- ☐ Ano, budeme muset pevný denní režim zavést.
- ☐ Jiná odpověď.....

22. Zúčastnili jste se schůzky rodičů v MŠ před zápisem dítěte do ZŠ?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

23. Poskytla Vám MŠ dostatek informací o problematice nástupu dítěte do 1. ročníku ZŠ?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

Jaké informace jste postrádali?

.....

.....

24. Těší se Vaše dítě do školy?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

Z čeho má obavy?

.....

.....

25. Co si myslíte, že rozhoduje o úspěšnosti Vašeho dítěte v 1. ročníku ZŠ?

.....

.....

Závěrem Vám ještě jednou velmi děkuji za čas strávený vyplňováním dotazníku. Vyplněný dotazník odevzdávejte v MŠ do připravené schránky.

Přeji krásný den, Pavla Králová

JMÉNO A PŘÍJMENÍ:

Kresba a geometrické tvary

- úchop tužky: *správný – vadný*
- znalost barev: *umí – částečně – ne*
- geometrické tvary: *zná*
plete
nezná

Matematické dovednosti

- prostorová orientace:
umí – částečně – ne
- předpočetní představy:
umí – částečně – ne

Rozumové schopnosti

Řečové dovednosti

- vadná výslovnost:

- slovní zásoba:
minimální - malá - dobrá -
výborná

- paměť (báseň, píseň):
ano – ne

DESATERO PRO RODIČE DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

V rámci příprav materiálu Konkretizované očekávané výstupy RVP PV vzešel, na základě četných dotazů rodičů, také návrh materiálu popisující základní požadavky pro děti předškolního věku, který by mohli využít rodiče.

Vstup do první třídy základní školy představuje pro dítě velkou životní změnu. Mění se role dítěte, prostředí, dospělí i vrstevníci, denní program, náplň činnosti, nároky i požadavky. Aby dítě mohlo zvládnout tuto náročnou situaci bez vážnějších problémů, mělo by být nejen dostatečně vývojové a sociálně zralé, ale také dobře připravené.

Materiál nabízí rodičům dětí předškolního věku základní informace toho, co by mělo jejich dítě zvládnout před vstupem do základní školy. Jsou zde zachyceny jak výchovné, tak vzdělávací předpoklady. Je třeba mít ale na zřeteli, že zrání dítěte je nerovnoměrné, že každé dítě nemusí všech parametrů dosáhnout, ale může se k nim přiblížit.

Přehled základních dovedností propojuje a sjednocuje cíle rodiny a školy. Proto je velmi důležitá spolupráce rodiny a školy, která se podílí na vzdělávání dítěte.

1. Dítě by mělo být dostatečně fyzicky a pohybově vyspělé, vědomě ovládat své tělo, být samostatné v sebeobsluze

Dítě splňuje tento požadavek, jestliže:

- pohybuje se koordinovaně, je přiměřeně obratné a zdatné (např. hází a chytá míč, udrží rovnováhu na jedné noze, běhá, skáče, v běžném prostředí se pohybuje bezpečně)
- svlékne se, oblékne i obuje (zapne a rozepne zip i malé knoflíky, zaváže si tkaničky, oblékne si čepici, rukavice)
- je samostatné při jídle (používá správně příbor, nalije si nápoj, stoluje čistě, požívá ubrousek)

- zvládá samostatně osobní hygienu (používá kapesník, umí se vysmrkat, umyje a osuší si ruce, použije toaletní papír, použije splachovací zařízení, uklidí po sobě)
- zvládá drobné úklidové práce (posbírá a uklidí předměty a pomůcky na určené místo, připraví další pomůcky, srovná hračky)
- postará se o své věci (udržuje v nich pořádek)

2. Dítě by mělo být relativně citově samostatné a schopné kontrolovat a řídit své chování

Dítě splňuje tento požadavek, jestliže:

- zvládá odloučení od rodičů
- vystupuje samostatně, má svůj názor, vyjadřuje souhlas i nesouhlas
- projevuje se jako emočně stálé, bez výrazných výkyvů v náladách
- ovládá se a kontroluje (reaguje přiměřeně na drobný neúspěch, dovede odložit přání na pozdější dobu, dovede se přizpůsobit konkrétní činnosti či situaci)
- je si vědomé zodpovědnosti za své chování
- dodržuje dohodnutá pravidla

3. Dítě by mělo zvládat přiměřené jazykové, řečové a komunikativní dovednosti

Dítě splňuje tento požadavek, jestliže:

- vyslovuje správně všechny hlásky (i sykavky, rotacismy, měkčení)
- mluví ve větách, dovede vyprávět příběh, popsat situaci apod.
- mluví většinou gramaticky správně (tj. užívá správně rodu, čísla, času, tvarů, slov, předložek aj.)
- rozumí většině slov a výrazů běžně užívaných v jeho prostředí

- má přiměřenou slovní zásobu, umí pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno
- přirozeně a srozumitelně hovoří s dětmi i dospělými, vede rozhovor, a respektuje jeho pravidla
- pokouší se napsat hůlkovým písmem své jméno (označí si výkres značkou nebo písmenem)
- používá přirozeně neverbální komunikaci (gesta, mimiku, řeč těla, aj.)
- spolupracuje ve skupině

4. Dítě by mělo zvládat koordinaci ruky a oka, jemnou motoriku, pravolevou orientaci

Dítě splňuje tento požadavek, jestliže:

- je zručné při zacházení s předměty denní potřeby, hračkami, pomůckami a nástroji (pracuje se stavebnicemi, modeluje, stříhá, kreslí, maluje, skládá papír, vytrhává, nalepuje, správně otáčí listy v knize apod.)
- zvládá činnosti s drobnějšími předměty (korálky, drobné stavební prvky apod.)
- tužku drží správně, tj. dvěma prsty třetí podložený, s uvolněným zápěstím
- vede stopu tužky, tahy jsou při kreslení plynulé, (obkresluje, vybarvuje, v kresbě přibývají detaily i vyjádření pohybu)
- umí napodobit základní geometrické obrazce (čtverec, kruh, trojúhelník, obdélník), různé tvary, (popř. písmena)
- rozlišuje pravou a levou stranu, pravou i levou ruku (může chybovat)
- řadí zpravidla prvky zleva doprava
- používá pravou či levou ruku při kreslení či v jiných činnostech, kde se preference ruky uplatňuje (je zpravidla zřejmé, zda je dítě pravák či levák)

5. Dítě by mělo být schopné rozlišovat zrakové a sluchové vjemy

Dítě splňuje tento požadavek, jestliže:

- rozlišuje a porovnává podstatné znaky a vlastnosti předmětů (barvy, velikost, tvary, materiál, figuru a pozadí), nachází jejich společné a rozdílné znaky
- složí slovo z několika slyšených slabik a obrázek z několika tvarů
- rozlišuje zvuky (běžných předmětů a akustických situací i zvuky jednoduchých hudebních nástrojů)
- rozpozná rozdíly mezi hláskami (měkké a tvrdé, krátké a dlouhé)
- sluchově rozloží slovo na slabiky (vytleskává slabiky ve slově)
- najde rozdíly na dvou obrazech, doplní detaily
- rozlišuje jednoduché obrazné symboly a značky i jednoduché symboly a znaky s abstraktní podobou (písmena, číslice, základní dopravní značky, piktogramy)
- postřehne změny ve svém okolí, na obrázku (co je nového, co chybí)
- reaguje správně na světelné a akustické signály

6. Dítě by mělo zvládat jednoduché logické a myšlenkové operace a orientovat se v elementárních matematických pojmech

Dítě splňuje tento požadavek, jestliže:

- má představu o čísle (ukazuje na prstech či předmětech počet, počítá na prstech, umí počítat po jedné, chápe, že číslovka vyjadřuje počet)
- orientuje se v elementárních počtech (vyjmenuje číselnou řadu a spočítá počet prvků minimálně v rozsahu do pěti (deseti))
- porovnává počet dvou málopočetných souborů, tj. v rozsahu do pěti prvků (pozná rozdíl a určí o kolik je jeden větší či menší)

- rozpozná základní geometrické tvary (kruh, čtverec, trojúhelník atd.)
- rozlišuje a porovnává vlastnosti předmětů
- třídí, seskupuje a přiřazuje předměty dle daného kritéria (korálky do skupin podle barvy, tvaru, velikosti)
- přemýšlí, vede jednoduché úvahy, komentuje, co dělá („přemýšlí nahlas“)
- chápe jednoduché vztahy a souvislosti, řeší jednoduché problémy a situace, slovní příklady, úlohy, hádanky, rébusy, labyrinty
- rozumí časoprostorovým pojmům (např. nad, pod, dole, nahoře, uvnitř a vně, dříve, později, včera, dnes), pojmům označujícím velikost, hmotnost (např. dlouhý, krátký, malý, velký, těžký, lehký)

7. Dítě by mělo mít dostatečně rozvinutou záměrnou pozornost a schopnost záměrně si zapamatovat a vědomě se učit

Dítě splňuje tento požadavek, jestliže:

- soustředí pozornost na činnosti po určitou dobu (cca 10-15 min.)
- „nechá“ se získat pro záměrné učení (dokáže se soustředit i na ty činnosti, které nejsou pro něj aktuálně zajímavé)
- záměrně si zapamatuje, co prožilo, vidělo, slyšelo, je schopno si toto po přiměřené době vybavit a reprodukovat, částečně i zhodnotit
- pamatuje si říkadla, básničky, písničky
- přijme úkol či povinnost, zadaným činností se věnuje soustředěně, neodbíhá k jiným, dokáže vyvinout úsilí a dokončit je
- postupuje podle pokynů
- pracuje samostatně

8. Dítě by mělo být přiměřeně sociálně samostatné a zároveň sociálně vnímavé, schopné soužití s vrstevníky ve skupině

Dítě splňuje tento požadavek, jestliže:

- uplatňuje základní společenská pravidla (zdraví, umí požádat, poděkovat, omluvit se)
- navazuje kontakty s dítětem i dospělými, komunikuje s nimi zpravidla bez problémů, s dětmi, ke kterým pociťuje náklonnost, se kamarádí
- nebojí se odloučit na určitou dobu od svých blízkých
- je ve hře partnerem (vyhledává partnera pro hru, v zájmu hry se domlouvá, rozděluje a mění si role)
- zapojí se do práce ve skupině, při společných činnostech spolupracuje, přizpůsobuje se názorům a rozhodnutí skupiny
- vyjednává a dohodne se, vyslovuje a obhájí svůj názor
- ve skupině (v rodině) dodržuje daná a pochopená pravidla, pokud jsou dány pokyny, je srozuměno se jimi řídit
- k ostatním dětem se chová přátelsky, citlivě a ohleduplně (dělí se o hračky, pomůcky, pamlsky, rozdělí si úlohy, všímá si, co si druhý přeje)
- je schopno brát ohled na druhé (dokáže se dohodnout, počkat, vystřídat se, pomoci mladším)

9. Dítě by mělo vnímat kulturní podněty a projevovat tvořivost

Dítě splňuje tento požadavek, jestliže:

- pozorně poslouchá či sleduje se zájmem literární, filmové, dramatické či hudební představení
- zaujme je výstava obrázků, loutek, fotografií, návštěva zoologické či botanické zahrady, statku, farmy apod.

- je schopno se zúčastnit dětských kulturních programů, zábavných akcí, slavností, sportovních akcí
- svoje zážitky komentuje, vypráví, co vidělo, slyšelo, dokáže říci, co bylo zajímavé, co jej zaujalo, co bylo správné, co ne
- zajímá se o knihy, zná mnoho pohádek a příběhů, má své oblíbené hrdiny
- zná celou řadu písní, básní a říkadel
- zpívá jednoduché písně, rozlišuje a dodržuje rytmus (např. vytleskat, na bubínku)
- vytváří, modeluje, kreslí, maluje, stříhá, lepí, vytrhává, sestavuje, vyrábí
- hraje tvořivé a námětové hry (např. na školu, na rodinu, na cestování, na lékaře), dokáže hrát krátkou divadelní roli

10. Dítě by se mělo orientovat ve svém prostředí, v okolním světě i v praktickém životě

Dítě splňuje tento požadavek, jestliže:

- vyzná se ve svém prostředí (doma, ve škole), spolehlivě se orientuje v blízkém okolí (ví, kde bydlí, kam chodí do školky, kde jsou obchody, hřiště, kam se obrátit když je v nouzi apod.)
- zvládá běžné praktické činnosti a situace, s nimiž se pravidelně setkává (např. dovede vyřídít drobný vzkaz, nakoupit a zaplatit v obchodě, říci si o to, co potřebuje, ptá se na to, čemu nerozumí, umí telefonovat, dbá o pořádek a čistotu, samostatně se obslouží, zvládá drobné úklidové práce, je schopno se starat o rostliny či drobná domácí zvířata)
- ví, jak se má chovat (např. doma, v mateřské škole, na veřejnosti, u lékaře, v divadle, v obchodě, na chodníku, na ulici, při setkání s cizími a neznámými lidmi) a snaží se to dodržovat
- má poznatky ze světa přírody živé i neživé, lidí, kultury, techniky v rozsahu jeho praktických zkušeností (např. orientuje se v tělesném schématu, umí pojmenovat jeho části i některé orgány, rozlišuje pohlaví, ví, kdo jsou členové rodiny a čím se zabývají, rozlišuje různá povolání, pomůcky, nástroje, ví, k čemu jsou peníze, zná jména

některých rostlin, stromů, zvířat a dalších živých tvorů, orientuje se v dopravních prostředcích, zná některé technické přístroje), rozumí běžným okolnostem, dějům, jevům, situacím, s nimiž se bezprostředně setkává (např. počasí a jeho změny, proměny ročních období, látky a jejich vlastnosti, cestování, životní prostředí a jeho ochrana, nakládání s odpady)

- přiměřeným způsobem se zapojí do péče o potřebné
- má poznatky o širším prostředí, např. o naší zemi (města, hory, řeky, jazyk, kultura), o existenci jiných zemí a národů, má nahodilé a útržkovité poznatky o rozmanitosti světa jeho řádu (o světadílech, planetě Zemi, vesmíru)
- chová se přiměřeně a bezpečně ve školním i domácím prostředí i na veřejnosti (na ulici, na hřišti, v obchodě, u lékaře), uvědomuje si možná nebezpečí (odhadne nebezpečnou situaci, je opatrné, neriskuje), zná a zpravidla dodržuje základní pravidla chování na ulici (dává pozor při přecházení, rozumí světelné signalizaci)
- zná faktory poškozující zdraví (kouření)
- uvědomuje si rizikové a nevhodné projevy chování, např. šikana, násilí

(Pracovní skupina, 2012)

Příloha č. 4 – Seznam odborné literatury pro rodiče předškoláků

ALLEN, K. Eileen, MAROTZ, Lynn R, 2005. *Přehled vývoje dítěte: od prenatálního období do 8 let*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-055-0.

ANDERSON, Jean, FISCHGRUND, Susan, LOBASCHER, Mary, 1993. *Dobrý start do školy: jak můžete připravit vašemu dítěti dobrý vstup do školy*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-85282-66-6.

BACUS-LINDROTH, Anne, 2009. *Vaše dítě ve věku od 3 do 6 let*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-563-9.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, 2004. *S kamarády do školy, aneb, Všeestranná příprava předškoláka*. 1. vyd. Praha: Albatros. ISBN 80-00-01471-8.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, ŠMARDOVÁ, Vlasta, 2007. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. 1. vyd. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-1829-0.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, ŠMARDOVÁ, Vlasta, 2010. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 1. vyd. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-2569-4.

BENÍŠKOVÁ, Tereza, 2007. *První třídou bez pláče*. 1.vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1906-1.

BEZDĚKOVÁ, Jana, 2008. *Učíme naše dítě mluvit: řečová výchova dítěte od narození do sedmi let*. 1. vyd. Velké Bílovice: TeMi CZ. ISBN 978-80-87156-02-5.

BUDÍKOVÁ, Jaroslava, KUNCOVÁ, Pavla, KRUŠINOVÁ, Patricie, 2004. *Je vaše dítě připraveno do první třídy?: co potřebuje budoucí prvňáček umět a znát*. 1. vyd. Brno: Computer Press. ISBN 80-7226-637-3.

DOLEŽALOVÁ, Edita, 2005. *Hry pro rodiče s dětmi: hry pro rozvoj komunikace, aktivity zaměřené na rozvoj dítěte předškolního věku, příprava na vstup do školy*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-0991-0.

EBBERT, Birgit, 2011. *100 věcí, které by měl znát každý předškolák*. 1. vyd. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-3545-7.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa, 2008. *Dítě a mateřská škola*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1568-1.

KROPÁČKOVÁ, Jana, 2008. *Budeme mít prvňáčka: pro rodiče dětí od 5 let*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-359-8.

KUCHARSKÁ, Anna, ŠVANCAROVÁ, Daniela, 2004. *Bezstarostné roky?: kroky a krůčky předškolním věkem: poradenství pro rodiče*. 1. vyd. Praha: Scientia. ISBN 80-7183-291-X.

KUTÁLKOVÁ, Dana, 2010. *Jak připravit dítě do 1. třídy: obratnost a kresba, smyslové vnímání, řeč a početní představy, výchova, školní zralost a její posouzení*. 2. dopl. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3246-6.

KUTÁLKOVÁ, Dana, 2005. *Jak připravit dítě do 1. třídy: rozvoj obratnosti, smyslové vnímání, řeč, náměty na hry, kresba, školní zralost*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1040-4.

KUTÁLKOVÁ, Dana, 2004. *První třídou bez problémů: jak si usnadnit výuku čtení, psaní a počítání*. 2. vyd. Praha: Galén. ISBN 80-7262-267-6.

MATĚJČEK, Zdeněk, 2008. *Co děti nejvíc potřebují*. 5. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-504-2.

MATĚJČEK, Zdeněk, 2007. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-325-3.

PTÁČKOVÁ, Jindřiška, 2012. *Hry a úkoly, než půjdu do školy: rozvíjíme dovednosti předškolních dětí*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0100-7.

RÝDL, Karel, 1993. *Vybíráme školu pro svoje dítě*. Praha: Grada. ISBN 80-7169-032-5.

VERECKÁ, Naděžda, 2002. *Jak pomáhat dětem při vstupu do školy: je vaše dítě zralé pro školu? A vy?.* Praha: Lidové noviny. ISBN 80-7106-474-2.

WARNER, Penny, 2005. *6 x 25 her rozvíjejících schopnosti a dovednosti dítěte*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-902-X.

(NK ČR, 2013)

Příloha č. 5 – Obligatorní diagnostika v PPP

Obligatorní diagnózy a obligatorní diagnostika v PPP pro předškolní věk

TESTY INTELIGENCE

SON – R

(P.J.Tellegen, J. A. Laros, D. Heider, Testcentrum)

Věkové určení: 2,5–7 let

Čas potřebný k administraci: 50–60 minut

Popis testu: Je to neverbální test, který je složen z 5-ti subtestů (Mozaiky, Kategorie, Skládanky, Analogie, Situace, Vzory), rozdělených do dvou škál: performační a úsudkové.

IV. REVIZE S-B TESTU

(Thorndike, Hagenová, Satter, USA, 1986, české vydání Smékal, Psychodiagnostika, T-35, 1995)

Věkové určení: od 2 v praxi spíše od 3 let do dospělosti.

Čas potřebný k administraci: 45–60 minut, u zkrácených forem kratší dobu.

Popis testu: Test obsahuje 15 homogenních subtestů s položkami stoupající obtížnosti:

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Pomáhá odlišit mentálně retardované od žáků se specifickými poruchami v učení, umožňuje psychologovi a učiteli porozumět příčinám těžkostí konkrétního žáka v učení, pomáhá identifikovat nadané žáky.

TESTY SPECIÁLNÍCH SCHOPNOSTÍ A ZNALOSTÍ

Testy a zkoušky řeči, jazyka, fonologie a sluchového vnímání

ZKOUŠKA SLUCHOVÉ DIFERENCIACE WM

(Wepman, 1960, in Matějček, H+H, 1993)

Věkové určení: od 5 let, u školáků starších 8 let při podezření na SPU.

Čas potřebný k administraci: několik minut

Popis testu: Slouží k posouzení schopností sluchově rozlišovat zvuky mluvené řeči.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Jako součást testové baterie v poradenské a klinické praxi, při diagnostice SPU.

ZKOUŠKA SLUCHOVÉ ANALÝZY A SYNTÉZY

(Moseley, česká modifikace: Matějček, 1976, in Matějček, H+H, 1993)

Věkové určení: od 5 let, u školáků starších 8 let při podezření na nějakou percepční poruchu

Čas potřebný k administraci: 10 minut

Popis testu: Určený k hodnocení úrovně schopnosti rozkládat slova na hlásky a naopak, z hlásek skládat slova.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Určený k diagnostice poruch čtení a psaní.

ARTIKULAČNÍ NEOBRATNOST A SPECIFIKACE ASIMILACE

(in Matějček, Dyslexie – specifické poruchy čtení. Jinočany, H+H, 1993)

Věkové určení: předškolní a školní věk

Popis testu: Test zjišťuje obratnost mluvidel při vyslovování koartikulačně náročných slov.

ZRAKOVÁ PERCEPCE

Motorické schopnosti, hrubá a jemná motorika, grafomotorika a vizuomotorika

ZKOUŠKA LATERALITY

(Matějček, Žlab, Psychodiagnostika, T-116)

Věkové určení: od předškolního věku, též pro dospělé

Čas potřebný k administraci: 15 min.; vyhodnocení a interpretace: 3 min.

Popis testu: Zkouška je zaměřena na zjišťování laterální preference a dominance horních i dolních končetin, oka a ucha. Užívá se zejména v předškolním věku.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Využívá se i k posouzení školní zralosti, při podezření na SPU, ale i pro posouzení funkčního stavu u dětí s různým neurologickým postižením (např. DMO). Možno použít i u ostatních typů postižení s přihlédnutím k jejich specifikům.

Vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU, ADD/ADHD.

ORIENTAČNÍ TEST DYNAMICKÉ PRAXE

(Míka, Psychodiagnostika, 1982, T-50 – v současnosti není v nabídce)

Věkové určení: předškolní věk

Popis testu: Screeningový test zaměřený na děti s komplexním opožděním. Zaměřuje se na pohyby rukou, nohou a jazyka. Navazuje na testy motorického vývoje. Je jednou z metod vyšetření školní zralosti, je možné z něj vycházet při stanovení následné intervence.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Vhodný zejména pro děti s vývojovým opožděním.

Vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU.

TEST HVĚZD A VLN

(Avé-Lallemant, česká úprava: Kucharská, Šturma, IPPP ČR, 1997; nebo Kucharská, Májová (ed.), PedF UK, 2005)

Věkové určení: od 3 let, pro předškolní věk

Popis testu: Poskytuje orientační výpověď o celkovém stupni vývoje dítěte, dále obsahuje vypracovaný systém pro hodnocení školní zralosti.

Vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU, ADD/ADHD.

HODNOCENÍ PAMĚTI

REY-OSTERRIETHOVA KOMPLEXNÍ FIGURA

(Košč, Novák, Psychodiagnostika, T-65, 1997)

Věkové určení: 5,6–17,5 let

Čas potřebný k administraci: 10–15 minut

Popis testu: Patří mezi testy neverbální paměti, hodnotí vizuální percepci, senzomotorické dovednosti, pozornost a paměť. Posuzuje úroveň vnímání a zapamatování různých detailů i jejich prostorových vztahů.

Vhodné využití při diferenciální diagnostice dysgrafie, užívá se také při diagnostice vývojových dyskalkulií.

DIAGNOSTIKA PŘEDŠKOLNÍCH A ŠKOLNÍCH SCHOPNOSTÍ A DOVEDNOSTÍ

TEST RIZIKA PORUCH ČTENÍ A PSANÍ

(Švancarová, Kucharská, 2001)

Aktuálnost nástroje: normy vznikly na základě dlouhodobé standardizace a jsou určeny pro období vstupu do 1. třídy.

Popis testu: cca 70 % testu se vztahuje k oblasti řečově – fonologické.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Cílem testu je umožnit včasnou depistáž dětí, u kterých se mohou vyskytnout problémy ve čtení a psaní, ať už souvisí s různými vlivy, a nastavit cílená opatření pro práci s dítětem.

PREDIKTIVNÍ BATERIE ČTENÍ A. INIZANA

(Lazarová, IPPP ČR, 1999)

Věkové určení: předškolní věk

Popis testu: Testová baterie je zaměřena na zhodnocení připravenosti dětí k učení čtení. Skládá se ze dvou hlavních oddílů, z nichž první zjišťuje verbální a druhá neverbální dovednosti.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Použitelný nejen pro odhalení školní zralosti, poruch učení či jejich rizika, ale je využitelný i pro diagnostiku dětí s poruchami řeči. Vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU, ADD/ADHD.

METODIKA ROZVOJE GRAFOMOTORIKY A POČÁTEČNÍHO PSANÍ

(Svobodová, SPC Teplice, 1995; IPPP ČR, 1998)

Věkové určení: zejména předškolní věk

Popis testu: Zaměřen na jemnou motoriku ruky a grafomotoriku. Obsahuje i soubor námětů pro práci s dětmi se specifickými vzdělávacími potřebami

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: zejména vhodné pro děti se specifickými vzdělávacími potřebami.

Vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU.

RODINNÉ ZÁZEMÍ A VZTAHY

TEST RODINNÉHO ZÁZEMÍ

(M. J. Herbert, autor české úpravy: Š. Portešová, Psychodiagnostika, T-101)

Věkové určení: předškolní věk – adolescence

Čas potřebný k administraci: bez omezení

Popis testu: Nástroj poskytne informace a zhodnocení kvality rodičovské, případně opatrovnické péče, a také upozorní na případné, s ní spojené problémy. Test umožňuje i longitudinální sledování rodiny jakožto systému.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Diagnostika rodiny, zejména rodinných vztahů je důležitá pro posouzení možného pozitivního či naopak negativního vlivu prostředí na školní úspěšnost dítěte.

TEST RODINNÝCH VZTAHŮ

(E. Mádrová, Psychodiagnostika, T-210)

Věkové určení: 3–14 let

Čas potřebný k administraci: 20–30 min; vyhodnocení a interpretace cca 20 min.

Popis testu: Jedná se o semiprojektivní test. Test se zaměřuje na zjišťování kladných a záporných postojů vůči dítěti u jednotlivých členů rodiny a postojů dítěte vůči nim. Test postihuje konstelaci citových vazeb uvnitř rodiny z pohledu, vnímání a cítění dítěte (IPPP ČR, 2013).

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina (popř. s dalším autorem, řazeno dle data vydání)

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, 2005. *Mezi námi pastelkami: grafomotorická cvičení a rozvoj kresby pro děti od 3 do 5 let - 1. díl.* 1. vyd. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-0809-3.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, 2005. *Co si tužky povídaly: grafomotorická cvičení a rozvoj kresby pro děti od 4 do 6 let - 2. díl.* 1.vyd. Brno: Computer Press. ISBN 80-251-0895-3.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, ŠMARDOVÁ, Vlasta, 2006. *Rozvoj grafomotoriky: jak rozvíjet kreslení a psaní.* 1. vyd. Brno: Computer Press. ISBN 80-251-0977-1.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, ŠMARDA, Richard, 2009. *Jedním tahem: uvolňovací gramotorické cviky.* Praha: DYS-centrum Praha. ISBN 978-80-904494-6-6.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, 2009. *Rozvoj zrakového vnímání pro děti od 4 do 6 let: jak krtek Barbora našel cestu domů.* Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-2446-8.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, 2010. *Rozvoj zrakového vnímání pro děti od 5 do 7 let: jak krtek Barbora pomohl objevit poklad.* Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-2891-6.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, 2010. *Orientace v čase: pracovní listy.* Praha: DYS-centrum Praha. ISBN 978-80-904494-1-1.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, 2011. *Mezi námi předškoláky: všestranná příprava dítěte do školy pro děti od 4 do 6 let.* Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-3473-3.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, 2011. *Mezi námi předškoláky: všestranná příprava dítěte do školy pro děti od 5 do 7 let.* Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-2924-1.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, 2012. *Na návštěvě u malíře: grafomotorická cvičení a rozvoj kresby pro děti od 5 do 7 let - 3. díl.* 2. vyd. Brno: Edika. ISBN 978-80-266-0047-3.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, 2012. *Orientace v prostoru a čase pro děti od 4 do 6 let: kdy to bylo, kde se stalo, medvídek se zatoulalo.* 1. vyd. Brno: Edika. ISBN 978-80-266-0022-0.

Edice Barevné kamínky

ČERMÁKOVÁ, Marie, 2007. *Dobré ráno, dobrý den pro jaro, léto, podzim, zimu: praktická ukázka třídního plánování s motivačními říkankami: s velkou obrázkovou myšlenkovou mapou pro děti.* 1. vyd. Kroměříž: Plus. ISBN 978-80-87165-13-3.

ČERMÁKOVÁ, Marie, 2009. *Duhový strom: integrované bloky s pracovními listy - praktická ukázka realizace RVP PV.* Kroměříž: Plus. ISBN 978-80-87165-26-3.

DUFKOVÁ, Viola, 2008. *A, B, C, D, už to jede: říkanky se stanovenými úkoly pro děti.* Kroměříž: Plus. ISBN 978-80-903992-8-0.

HORÁČKOVÁ, Jaroslava, 2007. *Dobry den, papoušku!: jazykolamy s povídkou o papouškovi.* Kroměříž: Plus. ISBN 978-80-903992-1-1.

PŘIKRYLOVÁ, Gabriela, PŘIKRYLOVÁ, Milada, 2002. *Když všechno kvete: tématický blok Hrajeme si od jara do zimy, 9. téma.* 1. vyd. Kroměříž: Plus. ISBN 978-80-903992-9-7.

PŘIKRYLOVÁ, Gabriela, PŘIKRYLOVÁ, Milada, 2003. *Objevujeme svět kolem nás: tématický blok Hrajeme si od jara do zimy, 6. téma.* 1. vyd. Kroměříž: Plus. ISBN 978-80-87165-02-7.

PŘIKRYLOVÁ, Gabriela, PŘIKRYLOVÁ, Milada, 2007. *Co už umím: tématický blok Hrajeme si od jara do zimy, 10. téma.* 2. vyd. Kroměříž: Plus. ISBN 978-80-903992-3-5.

PŘIKRYLOVÁ, Gabriela, PŘIKRYLOVÁ, Milada, 2007. *Když padá listí: tématický blok Hrajeme si od jara do zimy, 3. téma.* 2. vyd. Kroměříž: Plus. ISBN 978-80-903992-4-2.

PŘIKRYLOVÁ, Gabriela, PŘIKRYLOVÁ, Milada, 2007. *Sklízíme plody podzimu: tématický blok Hrajeme si od jara do zimy, 2. téma.* 2. vyd. Kroměříž: Plus. ISBN 978-80-903992-2-8.

PŘIKRYLOVÁ, Gabriela, PŘIKRYLOVÁ, Milada, 2009. *Kdo všechno přišel do školy: tématický blok Hrajeme si od jara do zimy, 1. téma.* 2. vyd. Kroměříž: Plus. ISBN 978-80-87165-27-0.

PŘIKRYLOVÁ, Gabriela, PŘIKRYLOVÁ, Milada, 2009. *Paní zima jede: tématický blok Hrajeme si od jara do zimy, 5. téma.* 1. vyd. Kroměříž: Plus. ISBN 978-80-87165-19-5.

PŘIKRYLOVÁ, Gabriela, PŘIKRYLOVÁ, Milada, 2009. *Těšíme se na Ježíška: tématický blok Hrajeme si od jara do zimy, 4. téma*. 2. vyd. Kroměříž: Plus. ISBN 978-80-87165-28-7.

PŘIKRYLOVÁ, Milada, 2008. *Hrajeme si a rozvíjíme schopnost učení, schopnost projevovat se jako samostatná osobnost působící na své okolí, osvojujeme si základy hodnot, na nichž je založena naše společnost*. 1. vyd. Kroměříž: Plus. ISBN 978-80-87165-15-7.

PŘIKRYLOVÁ, Milada, KNETLOVÁ, Ivana, 2008. *Hrajeme si: kreslíme a vyslovujeme: pracovní listy a jazykolamy*. Kroměříž: Plus. ISBN 978-80-87165-14-0.

STUDENEC, Tomáš, BEDNAŘÍKOVÁ, Petra, 2008. *Cvičíme s pohádkou: v integrovaných blocích: ukázka praktického realizování RVP PV: průpravná a formativní cvičení pro děti předškolního věku motivovaná pohádkovým příběhem*. Kroměříž: Plus. ISBN 978-80-87165-06-5.

Praktické náměty pro konkretizované očekávané výstupy RVP PV

PŘIKRYLOVÁ, Milada, 2012. *Praktické náměty pro konkretizované očekávané výstupy RVP PV. 5.1, Vzdělávací oblast: Dítě a jeho tělo (biologická)*. Kroměříž: Plus. ISBN 978-80-87165-49-2.

PŘIKRYLOVÁ, Milada, 2012. *Praktické náměty pro konkretizované očekávané výstupy RVP PV. 5.2, Vzdělávací oblast: Dítě a jeho psychika (psychologická)*. Kroměříž: Plus. ISBN 978-80-87165-50-8.

PŘIKRYLOVÁ, Milada, 2012. *Praktické náměty pro konkretizované očekávané výstupy RVP PV. 5.3, Vzdělávací oblast: Dítě a ten druhý (interpersonální)*. Kroměříž: Plus. ISBN 978-80-87165-51-5.

PŘIKRYLOVÁ, Milada, 2012. *Praktické náměty pro konkretizované očekávané výstupy RVP PV. 5.4, Vzdělávací oblast: Dítě a společnost (sociálně-kulturní)*. Kroměříž: Plus. ISBN 978-80-87165-52-2.

PŘIKRYLOVÁ, Milada, 2012. *Praktické náměty pro konkretizované očekávané výstupy RVP PV. 5.5, Vzdělávací oblast: Dítě a svět (environmentální)*. Kroměříž: Plus. ISBN 978-80-87165-53-9.

Edice Šimonovy pracovní listy (řazeno vzestupně podle pořadového čísla listů)

MLČOCHOVÁ, Markéta, 2011. *Šimonovy pracovní listy. 1, Celkový rozvoj: prostorová orientace, základní barvy, uvolňovací cviky, kreslení a stříhání, rozvoj paměti, myšlení a tvořivosti: předlohy pro kopírování*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0014-7.

MLČOCHOVÁ, Markéta, 2008. *Šimonovy pracovní listy. 2, Obrázky, geometrické tvary: rozvoj pozornosti, cvičení postřehu, zraková diferenciacce, rozvoj myšlení, rozlišování základních geometrických tvarů: předlohy pro kopírování*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-417-5.

MLČOCHOVÁ, Markéta, 2010. *Šimonovy pracovní listy. 3, Dokreslování: rozvoj představivosti, rozvoj paměti, rozvoj pozornosti, vnímání detailů. Uvolňovací cviky: uvolňování ruky pro psaní, vybarvování, stříhání: předlohy pro kopírování*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-737-4.

BOROVÁ, Blanka, 2010. *Šimonovy pracovní listy. 4, Rozvoj myšlení a řeči: doma, na ulici, ve školce, ve škole, u lékaře, v dopravních prostředcích*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-732-9.

PILAŘOVÁ, Marie, 2008. *Šimonovy pracovní listy. 5, Grafomotorická cvičení: než začnu psát, budu si s pastelkou hrát: předlohy pro kopírování*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-418-2.

CHARVÁTOVÁ-KOPICOVÁ, Věra, 2007. *Šimonovy pracovní listy. 6, Logopedická cvičení I: předlohy pro kopírování*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-260-7.

CHARVÁTOVÁ-KOPICOVÁ, Věra, 2007. *Šimonovy pracovní listy. 7, Logopedická cvičení II: předlohy pro kopírování*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-261-4.

KÁROVÁ, Věra, 2007. *Šimonovy pracovní listy. 8, Rozvoj logického myšlení*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-278-2.

POKORNÁ, Věra, 2007. *Šimonovy pracovní listy. 9, Grafomotorika a kreslení*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-279-9.

MLČOCHOVÁ, Markéta, 2007. *Šimonovy pracovní listy. 10, Rozvoj obratnosti mluvidel a nácvik dýchání: předlohy pro kopírování.* 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-826-5.

SMOLÍKOVÁ, Klára, SMOLÍK, Jan, 2004. *Šimonovy pracovní listy. 11, Grafomotorická cvičení: s tužkou Týnou na cestách.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-914-3.

SMOLÍKOVÁ, Klára, SMOLÍK, Jan, KOBLASOVÁ, Andrea, 2006. *Šimonovy pracovní listy. 12, Dopravní výchova: dej pozor zajíci!.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-112-3.

ŠTANCLOVÁ, Eva, 2009. *Šimonovy pracovní listy: pro děti od 4 do 7 let. 13, Zábavné počítání, hravá abeceda a poznávání světa: předlohy ke kopírování.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-517-2.

PILAŘOVÁ, Marie, 2009. *Šimonovy pracovní listy. 14, Grafomotorická cvičení: motivační kresby k uvolnění ruky a veselé kreslení jedním tahem: předlohy pro kopírování.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-518-9.

ŠTANCLOVÁ, Eva, 2009. *Šimonovy pracovní listy. 15, Rozvoj sluchového vnímání.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-577-6.

NOVOTNÝ, Michael aj., 2011. *Šimonovy pracovní listy. 16, Grafomotorická cvičení: [logické myšlení, orientace na ploše, základní početní dovednosti, pohybové, výtvarné a další kompetence: předlohy pro kopírování].* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-855-5.

ŠTANCLOVÁ, Eva, 2012. *Šimonovy pracovní listy. 17, Hrajeme si, kreslíme a počítáme s pohádkami: předlohy pro kopírování.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0099-4.

HOROVÁ, Ladislava, 2012. *Šimonovy pracovní listy. 18, Rozlišování geometrických tvarů: předlohy pro kopírování.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0187-8.

Hrajeme si s Filipem

PENNER, Angelika, 2004. *Hrajeme si s Filipem: zábavná cvičení pro děti od 4 do 7 let. 1, Logické myšlení.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-892-9.

PENNER, Angelika, 2004. *Hrajeme si s Filipem: zábavná cvičení pro děti od 4 do 7 let. 2, Srovnávání a vybarvování.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-893-7.

PENNER, Angelika, 2004. *Hrajeme si s Filipem: zábavná cvičení pro děti od 4 do 7 let. 3, Hádanky a počítání.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-898-8.

PENNER, Angelika, 2004. *Hrajeme si s Filipem: zábavná cvičení pro děti od 4 do 7 let. 4, Pozorujeme a porovnáváme.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-899-6.

PENNER, Angelika, 2005. *Hrajeme si s Filipem: zábavná cvičení pro děti od 4 do 7 let. 5, Hledáme souvislosti a odlišnosti.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-000-3.

PENNER, Angelika, 2005. *Hrajeme si s Filipem: zábavná cvičení pro děti od 4 do 7 let. 6, Hádanky a kombinace.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-001-1.

PENNER, Angelika, 2005. *Hrajeme si s Filipem: zábavná cvičení pro děti od 4 do 7 let. 7, Poznáváme a kreslíme.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-006-2.

PENNER, Angelika, 2005. *Hrajeme si s Filipem: zábavná cvičení pro děti od 4 do 7 let. 8, Přemýšlíme a doplňujeme.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-007-0.

PENNER, Angelika, 2006. *Hrajeme si s Filipem: zábavná cvičení pro děti od 4 do 7 let. 9, Kreslíme a luštíme.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-110-7.

PENNER, Angelika, 2006. *Hrajeme si s Filipem: zábavná cvičení pro děti od 4 do 7 let. 10, Uvažujeme a dokresluje.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-111-5.

Učíme se hrou

DOLEŽALOVÁ, Jana, 2010. *Rozvoj grafomotoriky v projektech.* Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-693-3.

Hrajeme si s čísly a obrázky v mateřské škole: pro předškoláky. 2008. 1. české vyd. Praha: Svojtka & Co. ISBN 978-80-7352-558-3.

LIPNICKÁ, Milena, 2007. *Rozvoj grafomotoriky a podpora psaní: preventivní program, který pomáhá předcházet vzniku dysgrafie.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-244-7.

MÁLKOVÁ, Magda, CHLEBOUN, Michal, 2008. *Hrátky s písmenky, čísly a obrázky: zábavné počty, rozšiřování slovní zásoby, trénink logického myšlení, rozvoj grafomotoriky.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-395-6.

MARÁKOVÁ, Ivana, 2009. *Velká kniha pro chytré předškoláky: hádanky, hry, úkoly, doplňovačky*. 1. vyd. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-0835-6.

ŠÍCHOVÁ, Romana, 2010. *Moderní kniha předškoláka: hry a úkoly pro kluky a holky*. 1. vyd. Praha: Fragment.

Testy pro předškoláky a malé školáky: cvičíme paměť. 2007. 1. české vyd. Praha: Svojtka & Co. ISBN 978-80-7352-438-8.

Testy pro předškoláky a malé školáky: myšlení. 2007. 1. české vyd. Praha: Svojtka & Co. ISBN 978-80-7352-613-9.

Testy pro předškoláky a malé školáky: připravujeme ruku pro psaní. 2007. 1. české vyd. Praha: Svojtka & Co. ISBN 978-80-7352-436-4.

Testy pro předškoláky a malé školáky: rozvoj řeči. 2007. 1. české vyd. Praha: Svojtka & Co. ISBN 978-80-7352-614-6.

Zábavný blok předškoláka. 1, Logika a práce s tužkou, 2006. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-062-3.

Zábavný blok předškoláka. 2, Rozvoj myšlení a jemné motoriky, 2006. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-063-1.

(NK ČR, 2013)